อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
ร้อยตรี เปลี่ยน ไชยมังคละ

วันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน 2508

มรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

พระนคร

อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
ร้อยตรี เปลี่ยน ไชยมังคละ

วันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน 2508

ณ เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

พระนคร

ร้อยตรี เปลี่ยน ไชยมังคละ

ชาตะ ๑ เมษายน ๒๔๓๒

มตะ ๑ มกราคม ๒๕๐๘

ประวัติ

ร.ต. เปลี่ยน ไชยมังคละ

ชาตะ	เมื่อวันเสาร์ที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ ตำบลปากคลองตลาด จังหวัดพระนคร บิดาชื่อแดง มารดาชื่อแสง
การศึกษา	พ.ศ. ๒๔๔๘ อายุ ๑๗ ปี สำเร็จการศึกษาขั้นต้น ณ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๔๙ (ร.ศ. ๑๒๕) อายุ ๑๘ ปี สมัครเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก อยู่ชั้น ๔ (เรียกว่าโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม) พ.ศ. ๒๔๕๑ (ร.ศ. ๑๒๗) สอบไล่ได้ชั้น ๖ จบหลักสูตรของโรงเรียน
การรับราชการ	พ.ศ.๒๔๕๒ (ร.ศ.๑๒๘) ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายร้อยตรี เข้าประจำการในกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) ถูกจับขึ้นพิจารณาโดยศาลรับสั่งพิเศษใน คดีที่ถูกหาว่า คิดการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนประเพณีการปกครอง ศาลรับสั่งพิเศษพิพากษาให้จำคุก ๒๐ ปี (เป็นโทษชั้นที่ ๓ ของ

คดีปฏิวัติ) แต่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้รอการลงอาญาไว้ก่อน และคงให้รับราชการอยู่ต่อไป กระทรวงกลาโหมดึงมีคำสั่งให้ย้ายไปประจำการอยู่ในกรมทหารพรานที่ ๖ จังหวัดตาก ซึ่งขึ้นอยู่ในกองพลที่ ๖ มณฑลนครสวรรค์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้นเองก็ถูกจับกุมพร้อมกับเพื่อนในข้อหาไม่เข็ดหลาบ ยังเตรียมแผนการที่จะกระทำการปฏิวัติให้สำเร็จความประสงค์อีก เมื่อถูกส่งฟ้องศาลจังหวัดนครสวรรค์ ศาลสั่งลงโทษจำคุก ๒๐ ปี พร้อมกับเพื่อน ๆ รวม ๒๑ คน เท่ากำหนดโทษเดิมที่ได้รอการลงอาญาไว้

พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้รับพระราชทานอภัยโทษโปรดปล่อยเป็นอิสระพร้อมกับคณะที่ต้องโทษอยู่ในกองมหันต-โทษ

พ.ศ. ๒๔๗๖ ออกพระราชบัญญัติลบล้างมลทินโทษคณะปฏิวัติ ร.ศ. ๑๓๐ โดยให้ถือว่าเป็นผู้ที่มิได้กระทำความผิดในคดีปฏิวัติเมื่อ ร.ศ. ๑๓๐ กับให้คืนยศและบรรดาศักดิ์ให้ตามเดิม

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้ทำการสมรสกับนางถนอม ไชยมังคละ มีธิดาและบุตรด้วยกัน ๕ คน คือ

นางอุไรวรรณ กิตติธนโสภณ (ภรรยา พ.อ. อาจ กิตติธนโสภณ)

นายสุราษฎร์ ไชยมังคละ

ร.อ.ธรรมนูญ ไชยมังคละ
น.ส.เสริมศิริ ไชยมังคละ
น.ส.พูลศิริ ไชยมังคละ

พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้ลาออกจากราชการ เปลี่ยนอาชีพมาทำการค้าขาย โดยเปิดโรงเลื่อยชื่อ "ปอเซียมหลี" และทำอุตสาหกรรมภายในครอบครัว คือชุดอยู่ไฟตราฤาษี เป็นอาชีพสุจริตมาตราบเท่าทุกวันนี้ เป็นเวลาร่วม ๔๐ ปี

ร.ต. เปลี่ยน ไชยมังคยะ ได้ป่วยกระเสาะกระแสะมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ โดยไม่ทราบอาการป่วยของโรคแน่ชัด และอาการก็ไม่แสดงว่าร้ายแรง ยังคงไปไหนมาไหนได้ตามปกติ ต่อมาจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เริ่มมีอาการปัสสาวะขัด และกะเพาะปัสสาวะพองโตขึ้น จึงได้ไปทำการตรวจที่โรงพยาบาล นายแพทย์ได้ตรวจพบว่า ต่อมลูกหมากโตเป็นเหตุให้ปัสสาวะขัด จากการตรวจและทราบแน่ชัดของอาการของโรคแล้ว จึงได้เข้าพักรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช เพื่อดำเนินการผ่าตัดต่อไป แต่เมื่อถึงคราวจะผ่าตัด นายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการตรวจอีกครั้ง ผลการตรวจครั้งนี้ได้พบว่าหัวใจเริ่มโตขึ้นมาอีกโรคหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงไม่สามารถทำการผ่าตัดได้ จำเป็นต้องใช้สายยางช่วยการปัสสาวะตลอดมา และได้กลับมารักษาที่บ้าน

โดยการรับหมอมาประจำเป็นเวลา ๑ ปีเต็ม อาการก็ไม่ดีขึ้นเลยได้แต่ทรงกับทรุด จนกระทั่งเวลา ๐๓.๐๐ น วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๘ ก็ได้ถึงแก่กรรม ณ บ้านเลขที่ ๒ ซอยนาคราช ถนนบำรุงเมือง พระนคร ท่ามกลางความอาลัยอย่างสุดซึ้งของบุตรธิดาและญาติมิตรสหายทุกคน สิริรวมอายุได้ ๗๕ ปี

คุณพ่อของลูก

ตั้งแต่พวกลูก ๆ เกิดและเติบโตมาจนทุกวันนี้เคยเห็นแต่คุณพ่อทำการค้าขายเรื่อยมา คุณพ่อมีความสามารถควบคุมคนงานหลายสิบคนโดยการเป็นเจ้าของโรงเลื่อยจักร คุณพ่อต้องหัดเขียนหัดพูดภาษาจีน เพราะคนงานส่วนมากเป็นคนจีน ซึ่งหาไม่ง่ายนักเมื่อ ๔๐ ปีก่อนนั้นที่คนไทยจะคุมคนจีนได้ ส่วนงานทางบ้านคุณพ่อยังคิดอุตสาหกรรมภายในบ้าน ให้คุณแม่เป็นผู้ควบคุม คือ ชุดอยู่ไฟตราฤาษี คุณพ่อมีหัวคิดทางค้นคว้าเครื่องยารักษาโรคต่าง ๆ อีกด้วย ขายบ้างให้บ้าง คุณพ่อของลูกเป็นคนจิตใจโอบอ้อมอารีต่อเพื่อนบ้านและมิตรสหายทุกคน ลูก ๆ ยังเคยถามคุณพ่อถึงความรู้สึกในด้านนี้ว่าทำไมคุณพ่อเรียนเป็นทหารแต่กลับมาค้าขาย ค้นคว้าตำรายารักษาโรค ซึ่งมันไม่เข้ากันเลย คุณพ่อก็ตอบลูกว่า ครั้งแรกคิดว่าการเป็นขุนนางนั้นมันโก้ดี แต่พอเป็นเข้าจริง ๆ กลับไม่ชอบ เพราะเห็นพฤติการณ์ของเจ้านายบางคนไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ลูกน้อง ขืนรับราชการอยู่ต่อไปคงจะไม่เจริญและก้าวหน้าเป็นแน่เพราะคุณพ่อเป็นคนตรง ชอบเป็นฝ่ายค้านความคิดเห็นที่ไม่เป็นธรรมเสมอ ไม่ยอมก้มศีรษะให้ใครโดยไม่มีเหตุผล ด้วยเหตุนี้ คุณพ่อจึงต้องลาออกจากราชการตั้งแต่มียศเป็นร้อยตรี เพื่อนรุ่นเดียวกับคุณพ่อมี ๒ — ๓ ท่านที่รับราชการจนกระทั่งปลดเกษียณ เป็นนายพลเอก อาทิเช่น พลเอกพระประจนปัจจานึก พลเอกพระบริภัณฑ์ยุทธกิจ

คุณพ่อเป็นผู้ที่มีทิษฐิมานะ อุตสาหะ บากบั่น อดทน สมัยนั้นถ้าใครต้องโทษก็มักจะเป็นที่รังเกียจของหมู่ญาติพี่น้อง กลายเป็นคนทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์สกุล ผิดกับสมัยนี้นักโทษการเมืองถือเป็นเรื่องธรรมดา ด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจในเรื่องนี้ คุณพ่อจึงคิดตั้งสกุลขึ้นใหม่ ใช้กันเองในหมู่พวกเราจนทุกวันนี้ พวกลูก ๆ ภูมิใจมากที่คุณพ่อก่อร่างสร้างหลักฐานมาด้วยตัวของตัวเอง โดยที่ไม่ได้อาศัยทรัพย์สินมรดกตกทอดมาเลย คุณพ่อสามารถเลี้ยงลูก ๆ ให้การศึกษาลูกไม่น้อยหน้าพวกอื่น ๆ เขาเลย คุณพ่อไม่เคยทอดทิ้งให้ลูก ๆ ได้อดอยากใครเขาทานอะไรพวกลูก ๆ ได้ทานเหมือนเขาทุกอย่าง อยากไปเที่ยวไหนก็เป็นต้องได้ไป ของเล่นของใช้ที่พวกลูกคนอื่นเขามีกัน พวกลูกคุณพ่อก็จะมีเหมือนกัน มันไม่ใช่เป็นการเอาอย่างหรือทะเยอทะยาน แสดงว่าคุณพ่อมีความสามารถทำได้เหมือนเขาโดยที่ไม่เดือดร้อนต่อใคร เป็นบุญของลูก ๆ ที่ได้คุณพ่อเป็นผู้บังเกิดเกล้า สมควรที่ลูก ๆ จะได้รับเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป

คุณพ่อเป็นผู้ที่มีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารีต่อทุก ๆ คน เป็นมิตรที่ดีต่อผู้ที่คบค้าสมาคม ช่วยเหลือทุกคนที่เดือดร้อนมาหา ให้ที่พักเรียนหนังสือแก่ลูกของเพื่อนและเพื่อนของลูก โดยไม่ได้คิดอะไรเป็นการตอบแทนเลย คุณพ่อไม่เคยบวชแต่ก็ไม่เคยทำบาปแม้แต่ยุงก็ไม่เคยตบให้ตาย กับใครคุยได้ทั้งเรื่องที่เกี่ยวกับทางโลกและทางธรรม นอกจากนี้ท่านยังได้เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์แห่งสภากาชาดไทย โดยบริจาคทรัพย์บำรุง เตียงคนไข้ให้แก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ด้วย คุณพ่อเป็นพ่อที่ประเสริฐสุดของลูกทุกคน ได้มอบสมบัติอันมีค่ามหา-มหาศาลให้แก่ลูก ๆ ทั่วหน้ากัน คือการศึกษา ได้กล่อมเกลา

นิสสัยใจคอบรรดาลูกทุกคนให้ประพฤติแต่ในทางที่ดีที่ชอบ รักความซื่อสัตย์สุจริตเสมอด้วยชีวิต นับว่าเป็นพระคุณของลูก ๆ อย่างสุดซึ้ง

ในที่สุด ลูก ๆ ขอน้อมจิตอธิษฐาน ขออุทิศผลบุญที่บรรดาลูก ๆ ได้ประกอบขึ้น จงมาช่วยเสริมกับส่วนกุศลของคุณพ่อที่ได้สร้างสมไว้ด้วยตัวของคุณพ่อเองเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้ช่วยดลบันดาลให้คุณพ่ออันเป็นสุดที่รักและเคารพของลูก ๆ ประสบสุขในสัมปรายภพทุกเมื่อเทอญ

ลูก ๆ ของคุณพ่อ

คณะปฏิวัติ ร.ศ. ๑๓๐

ผู้พิชิตชะตากรรมด้วยหัวใจชายชาติชาตรี

ร.ต.เปลี่ยน ไชยมังคละ เป็นนายทหารรุ่น ร.ศ. ๑๒๘ พร้อมกับข้าพเจ้า ประจำการอยู่กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ต่อมาได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นนายทหารคนสนิทของผู้บังคับการกองพัน (เหมือนกับตำแหน่งเลขานุการ) เวลาทำงานก็ประจำอยู่กับที่ทำการกองพัน พร้อมด้วยเสมียนพนักงานที่คัดเลือกเอาจากนายสิบและพลทหารที่มีความรู้ คุณเปลี่ยนเป็นคนมีนิสัยเอางานเอาการอย่างเคร่งเครียด ชอบพูดอย่างตรงไปตรงมา ถ้าใครพูดไม่ชอบด้วยเหตุผลหรือไม่เห็นด้วยแล้ว เป็นต้องคัดค้านโดยไม่เลือกหน้า แม้แต่ผู้บังคับการฯ ของเขาเองก็เคยงัดกันอย่างหน้าดำหน้าแดงอยู่เสมอ คุณเปลี่ยนไม่ชอบขอรับ ๆ แต่ปาก โดยใจไม่เห็นชอบด้วย ดังเช่นสมัยเมื่อเสือป่ากำลังเฟื่อง ท่านผู้บังคับการฯก็อยากจะเฟื่องกับเขาบ้าง พอมีช่องสมัครเข้าเป็นเสือป่าได้ ก็ได้ผ้าประเจียดสีเหลืองของเจ้าพ่อผูกคอหราเข้ามาทำงานในกรมทหารเสียเรื่อย ยังแต่ไม่ถึงกับแต่งเสือป่าออกฝึกหัดแถวทหารเท่านั้น ด้วยความตื่นเต้นต่อยศพิเศษ ท่านจึงสั่งให้คุณเปลี่ยนบอกเรี่ยไรบรรดานายทหารในกองพันของท่านอย่างน้อยก็ขอให้ช่วยกันเสียสละสักครึ่งหนึ่งของเงินเดือน เพื่อรวบรวมนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายไว้บำรุงกิจการของเสือป่า แต่คุณเปลี่ยนค้านขึ้นทันทีว่าพวกข้าราชการพลเรือนที่สมัครเป็นเสือป่าเวลานี้ ก็ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูง ๆ ทั้งนั้น อย่างน้อยก็มีรถม้าขี่กันทุกคน ส่วนพวกนายทหารชั้นนาย

ร้อยเวลานี้แทบจะมองไม่เห็นเลยว่า มีหน้าไหนบ้างที่เก็บเงินเดือนไว้สักสิบบาทหรือสามตำลึง เห็นไม่ควรจะเบียดเบียนเนื้อหนูเอาไปเพิ่มเนื้อช้าง ท่านผู้บังคับการก็ชักหน้าตึงจึงใช้คำขาดว่า "เมื่อสั่งให้ไปบอก ก็ไปบอกให้ทั่ว ๆ กันตามคำสั่งก็แล้วกัน ใครจะให้หรือไม่ให้ ก็ให้มันรู้กันไป" แล้วกาวก็เป็นไปอย่างว่า โดยไม่มีนายทหารคนใดยอมเสียสละแม้แต่สตางค์แดงเดียว เรื่องนี้ทำให้ท่านผู้บังคับการน้อยอกน้อยใจมาก หาว่าพวกนายทหารชั้นนายร้อยไม่นับถือท่าน จึงไม่ให้ความร่วมมือกับท่านเสียเลย

มีเรื่องขำ ๆ อีกเรื่องหนึ่ง ขณะที่ผู้บังคับการ ฯ กำลังนั่งอ่านคำสั่งกระทรวงอยู่ที่โต๊ะของท่าน มีทหารรับใช้มาบอกให้ท่านไปรับโทรศัพท์ที่กรม ท่านก็รีบออกจากที่ทำการไปรับโทรศัพท์ เมื่อเสร็จแล้วก็กลับมายังโต๊ะทำงาน มองหาคำสั่งกระทรวงไม่พบ จึงค้นตามกองหนังสือที่อยู่บนโต๊ะทุก ๆ กองก็ไม่พบ ก็มั่นใจว่าคุณเปลี่ยนคงจะหยิบเอาไปอ่านแล้วลืมส่งคืน เพราะโต๊ะคุณเปลี่ยนอยู่ใกล้ชิดกับโต๊ะของท่าน จึงร้องถามคุณเปลี่ยนว่า เอาคำสั่งกระทรวงไปไว้ไหน คุณเปลี่ยนก็ปฏิเสธว่าเปล่า ทำให้ท่านอารมณ์เสียถึงกับบันดาลโทษะร้องว่า "ถ้าคนไม่หยิบเอาไป หมามันก็คาบเอาไปนะซี" คุณเปลี่ยนก็นั่งเฉยเสีย ทำให้ท่านวุ่นวานรื้อกองกระดาษบนโต๊ะโยนทิ้งลงมากระจุยกระจายอยู่ข้างล่าง คุณเปลี่ยนจึงลุกขึ้นเดินไปเที่ยวหาคำสั่งฉบับนั้น เพราะ สงสัยว่าท่านคงจะถือติดมือเอาไปวาง ลืมไว้ภายในห้อง นั่นเอง และในระหว่างที่ท่านไปรับโทรศัพท์ก็ไม่เห็นมีใครได้ย่างกรายเข้าไปที่โต๊ะของท่านเลย เมื่อเดินหาไปจนจวนจะออกประตูห้องทำการ ก็พบคำสั่งวางอยู่บนโต๊ะมุมสุดของห้อง ซึ่งเป็นโต๊ะสำหรับวางเครื่องน้ำชา

กาแฟของท่านเอง และท่านก็เดินผ่านโต๊ะตัวนั้นออกไปรับโทรศัพท์ เข้าใจว่าคงจะวางคำสั่งนั้นไว้ตอนเมื่อหยิบหมวกบนโต๊ะขึ้นสวมศีรษะ คุณเปลี่ยนหยิบคำสั่งชูขึ้น แล้วตะโกนบอกว่า "มันคาบเอามาไว้ที่โต๊ะนี้เองครับ" แล้วก็รีบวิ่งมาส่งให้ ทำให้ท่านโกรธจนหน้าเขียวแต่พูดไม่ออก จึงก้มหน้าลงเก็บกระดาษขึ้นวางเรียงไว้บนโต๊ะตามเดิม

ในระยะเวลาที่กล่าวมานี้ มักจะมีเรื่องขำ ๆ ของเสือป่าเข้ามากระทบกระเทือนใจกับฝ่ายทหารอยู่บ่อย ๆ จึงเป็นเหตุให้จิตใจของผู้ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตพลอยแกว่งไกวไปตามวิถีโลก

บัดนี้วิญญาณของเพื่อนบรรลุแดนศานติ อันหลุดพ้นจากความกระทบกระเทือนใด ๆ เป็นเที่ยงแท้แล้ว ส่วนความดียังประทับใจบรรดาญาติและมิตรอยู่ทุก ๆ คน แต่กฎของสังสารวัฏจะหมุนเวียนให้ต้องมาเผชิญโลกอีกเมื่อใดนั้น ยังไม่เที่ยง

ร.ต.เหรียญ ศรีจันทร์

เปลี่ยน!!

เปลี่ยน! เปลี่ยน! ผมกำลังเรียกชื่อคุณ คุณอยู่ไหน ? คุณได้ยินหรือเปล่า ? เมื่อคุณไม่ขานรับผม ผมก็ต้องถือว่า คุณกำลังอยู่ไกลมาก หรือกำลังหลับใหญ่ก็ได้ อย่างคำกลอนของผมบทหนึ่งที่เขียนเตือนใจไว้ที่หน้าโต๊ะรับแขกของผม เพื่อมิให้ลืมองค์ธรรม-ชาติว่า:

"นอนหลับนับคล้ายตายน้อย
ตายผลอยหลับใหญ่ไร้ทุกข์
จะมั่งจะมีศรีสุข
ฤาบุกไปไหนใครรู้?"

เอาละ! ผมสมมุติว่า คุณได้ยินแล้ว เพราะคุณก็คือองค์ธรรมชาติเช่นเดียวกับคำกลอนนั้นเหมือนกัน ดวงวิชชุจิตของคุณ หรือที่เราเรียกกันมาช้านานว่า ดวงวิญญาณนั้น ก็คือไฟฟ้าหรือวิทยุ เมื่อผมส่งจิตวิทยุไปยังคุณ คุณก็น่าจะรับเข้าจิตวิทยุได้ดุจกัน

คุณเปลี่ยนยังเคยเป็นตำแหน่งนายเวร กองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ในพระบรมมหาราชวัง และผมเองก็ประจำการกองพันเดียวกับคุณ ผมเคยจำได้ว่า คุณมีคุณธรรมที่ฝังใจผม ๔ ประการ คือ

ประการที่ ๑ คุณเป็นนักธรรมชาติคนหนึ่ง ชอบพูดเสมอว่า ทุกสิ่งทุกสัตว์ไม่มีความตาย เพราะมวลสารที่ประกอบเป็นรูปนามนั้น

เมื่อถึงคราวดับหรือสลาย มันก็ไหลไปตามยถากรรมของมัน ซึ่ง ตรงกับหลักข้อหนึ่งของพุทธธรรมที่ว่า สทฺธิชนฺมา ปวตฺตนฺติ ?

ประการที่ ๒ คุณบูชาหลักของพุทธธรรมอีกข้อหนึ่ง 'รูปํชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ' ซึ่งเป็นธรรมะบัจฉิมลิขิตอยู่ใน'หนังสือปฏิวัติครั้งแรกของไทย ร.ศ. ๑๓๐ ที่พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานศพ ร.อ. ขุนทวยหาญพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) และได้แปลเป็นคำกลอนไว้ว่า

" เมื่อชีพวาย รูปกายสลายสิ้น เหลือแต่กลิ่นโคตรนามตามสนอง "

ประการที่ ๓ คุณชอบทำงานเพื่อ บำเพ็ญตนให้เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่นเสมอในชีวิตของคุณ ซึ่งตรงกับภาษิตอังกฤษว่า 'Be of service to people.' ผมไม่จำเป็นต้องอ้างพะยาน เมื่อคุณคนหนึ่งเป็นสมาชิกคณะ ร.ศ. ๑๓๐

ประการที่ ๔ คุณนับถือความสามัคคีเป็นชีวิตจิตใจ เพราะคุณถือว่าเป็นพลังของหมู่มนุษย์เป็นอย่างดี ที่นำความสำเร็จมาให้อย่างงดงามเสมอ ก็ตรงกับคำขวัญของฝรั่งอีกที่ว่า 'Union is strength'

เมื่อข้าพเจ้าระลึกคุณลักษณะดีงามของคุณเปลี่ยนได้เป็นนิตย์เช่นนี้ จึงทำให้จำต้องเขียนไว้อาลัยให้คุณเปลี่ยนเมื่อเข้าสู่ธรรมชาติแล้ว แม้คุณเปลี่ยนจะมิสามารถอ่านได้ ก็หวังว่า ผู้พบอ่านคำไว้อาลัยของข้าพเจ้านี้ คงจะได้ตั้งสมาธิจิตส่งไปทางวิชชุจิตให้คุณเปลี่ยนได้เพลิดเพลินบ้างเป็นแน่ หากวิชชุจิตของคุณเปลี่ยนยังประกอบเป็นดวงอยู่

คุณเปลี่ยน ที่ได้รับตำแหน่งนายเวรหรือเสมือนเลขานุการของกองพันที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์นั้น ก็เพราะเขามีวิชาทางอักษรศาสตร์ดีพอใช้ แม้แต่ทางร้อยกรองก็ชอบ เคยคุยกับข้าพเจ้าเนือง ๆ ฉะนั้นในการไว้อาลัยของเพื่อน 'เปลี่ยน' จึงขอยกเอาคุณธรรม ๔ ประการของคุณเปลี่ยนมาวาดเป็นร้อยกรอง ตามลำดับ โคลง–ฉันท์–กาพย์–กลอน ให้สมกับเพื่อนถนัดทางประพันธ์นั้นด้วย

— คำประพันธ์ไว้อาลัยเพื่อนเปลี่ยน —

โคลงสี่สุภาพ

"สุทฺธิธมฺมา ปวตฺตนฺติ ฯ"

ทุก สิ่ง, สัตว์, มนุษย์ล้วน ธรรมชาติ
ประกอบด้วยมวลธาตุ หมดสิ้น
สมมติ ชื่อ โดยปราชญ์ ตั้งแต่ง ขึ้นนา
เฉก นก, หนู, คน, สิ้น ที่แท้มวลสาร
ถึงกาลแห่งธาตุไซร้ ดับสลาย
สารย่อมไหลเป็นสาย บ่ยั้ง
เราเรียกว่า "ความตาย" โดยศัพท์ เทียบนอ
เพื่อน 'เปลี่ยน' เมื่อถึงครั้ง– สุดท้าย–ธาตุไหล บารนี

ภุชงคัปปยาตฉันท์ (๑๒)

"รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ"

จะอยู่ดีจะกินดี ก็ต้องมีระเบียบใจ
ประพฤติธรรมประจำวัย กระทำกิจตลอดกาล
อะนั้นนับ อ ประมาท ชีวิตอาจลุแก่นสาร
ผิตายลงก็คงจาร ตระกูลเกียรติ, สถาพร

เฉพาะ'เปลี่ยน'ก็เช่นกัน อเนกธรรม์มิขาดตอน
ประวัติชูอนุสรณ์ ประชากรมิลืมนาม
อสัญไปก็แต่ร่าง สกุลยังเฉลิมตาม
ประหนึ่งจันทร์ประจำยาม ณ ท้องฟ้า จิรังกาล

กาพย์สุรางคนางค์ (๒๘)

"Be of service to people."

รำลึกถึงเปลี่ยน' ผู้ชอบพากเพียร ประกอบการงาน,
อยู่ด้วยกันมา คราเป็นนายทหาร เป็นสื่อประสาน,
งานของนายเวร
ผิเพื่อนพลาดผิด 'เปลี่ยน' ก็มีจิต ช่วยคิดช่วยเข็น,
ให้เพื่อนพ้นภัย นิสัยดีเด่น 'เปลี่ยนชอบบำเพ็ญเป็นมิตรใจสูง

กลอนกลบทธงนำริ้ว

"Union is strength."

คุณคุณ 'เปลี่ยน' เพียรรักสมัคสมาน ไม่ไม่บุกรุกรานพาลเพื่อนฝูง
ใจใจเย็นเห็นไกลชอบใฝ่จูง ดั่งดั่งยูงนำหน้าพิชากร
ด้วยด้วยว่าสามัคคีมีคุณล้น ทำทำคนดลพลังดังไกรสร
ชาติชาติไทยได้ชื่อลือขจร สู้สู้มรณ์เพราะรักสามัคคี
ข้าข้าขอต่อสิ่งซึ่งศักดิ์สิทธิ์ สิงสิงสถิตทุกทิศและวิถี
นำนำ'เปลี่ยน' เวียนพบสบภูมิดี สมสมที่เธอรัก ศักดิ์, ศรี, ธรรม

จากเพื่อนร่วมชีพ

ร.ต. เนตร พูนวิวัฒน์

พูนวิวัฒน์โอสถ พระนคร

๒๐ ก.ย. ๐๘

ระลึกภาพคุณเปลี่ยน

ทุกครั้งที่คุณเนตรไปเยี่ยมคุณเปลี่ยนเมื่อป่วย และกลับมาแล้วได้เล่าให้ดิฉันฟังทุกคราว ดิฉันก็พลอยเป็นทุกข์ไปด้วย ได้แต่ภาวนาขอให้คุณเปลี่ยนหายวันหายคืนเท่านั้น เพราะดิฉันก็มีสุขภาพไม่สมประกอบเหมือนกัน งดการออกจากบ้านนานมาแล้ว

ครั้นต่อมา พอได้ทราบว่าคุณเปลี่ยนกลับเข้าสู่ธรรมชาติแล้ว ก็รู้สึกเศร้าสลดกับครอบครัวคุณเปลี่ยนอย่างมาก หากแต่ดับลงได้ด้วยหลักธรรมอันเป็นธรรมชาติของพระพุทธองค์นั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี ดิฉันยังอดรำลึกถึงภาพของคุณเปลี่ยนมิได้เลย ภาพนั้นเป็นภาพในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ทุกปี ที่คุณเปลี่ยนไปร่วมโต๊ะอาหาร ในวันระลึกอิสรภาพคณะร.ศ ๑๓๐ ซึ่งดิฉันก็ได้ไปร่วมด้วยเมื่อครั้งที่สุขภาพยังเป็นปรกติดีอยู่

ภาพคุณเปลี่ยนในยามนั้น ดิฉันรู้สึกว่า มีท่าทางกระปรี้กระเปร่ากระฉับกระเฉง พูดคุยกับมิตรร่วมชีพแต่เรื่องเป็นสาระประโยชน์แก่ชีวิตทั้งสิ้น คุณเปลี่ยนเคยกล่าวว่า "คนดีเมื่อตายแล้วก็ไปสู่สุคติด้วยกันทั้งนั้น" ดิฉันยังจำติดโสตรประสาทอยู่จนบัดนี้

ฉะนั้น ขอให้คุณเปลี่ยนผู้ปฏิบัติดีแล้วจงไปสู่สุคติตามภูมิธรรมทุกประการเถิด

อิง พูนวิวัฒน์

๒๐ ก.ย. ๐๘

เปลี่ยน – มิตรแท้

คุณเปลี่ยนกับข้าพเจ้า ถ้าพูดกันตามดวงชาตา คือ เวลาที่เป็นกำเนิดของบุคคล หรือลักษณะที่ปรากฏของบุคคล เขากับข้าพเจ้าคือมิตรแห่งดวงชาตาของกันและกัน

คุณเปลี่ยนเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ข้าพเจ้าก็เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก และอยู่ร่วมชั้นเดียวกันเสียอีกด้วย จนถึงปีสุดท้ายที่ออกเป็นนายทหาร ก็ออกเป็นนายทหารพร้อม ๆ กัน

เบื้องต้น เราเป็นนายทหารอยู่คนละกรม แต่มิช้าก็ย้ายเข้ามาอยู่กรมเดียวกัน คือกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ในพระบรมมหาราชวัง (วังหลวง) ตอนท้ายวังด้วยกัน

ครั้นถึง ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ขณะที่ชาตากรรมของโลกกำลังมีการปฏิวัติการปกครองประชาธิปไตยกันนั้น สยาม (ประเทศไทย) ก็ปลุกนายทหารบกนายทหารเรือ และข้าราชการพลเรือนให้อยากมีระบอบการปกครองแบบนั้นบ้าง คุณเปลี่ยนกับข้าพเจ้าก็เกิดรับชาตากรรมของโลกด้วยกันอีก ร่วมกันเป็นคณะปฏิวัติ ร.ศ. ๑๓๐ ซึ่งนับเป็นคณะปฏิวัติครั้งแรกของไทย

เมื่อการปฏิวัติไม่สำเร็จเพราะมีผู้ร้ายการเมืองเข้าแทรกแซงคุณเปลี่ยนกับข้าพเจ้าก็ต้องรับผลแห่งกรรมลิขิตของเราเอง โดยพระมหากรุณาธิคุณในมหาธีรราชเจ้า โปรดให้เวรจำไว้สมัยหนึ่ง ครั้นถึงคราวทรงพระมหากรุณาให้โปรดปล่อยคุณเปลี่ยนและข้าพเจ้าก็ได้เป็นไทแก่ตัวพร้อม ๆ กัน เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๗

ต่อมา ต่างคนต่างอยู่ เพื่อดำรงชีพของตน, แต่พอคุณเปลี่ยนตั้งการค้าขายขึ้น เขาก็รำลึกถึงข้าพเจ้าอีก เราจึงได้ร่วมการค้าด้วยกันอยู่เป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งญาติของข้าพเจ้าขอให้ไปเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลาน ข้าพเจ้าจึงได้แยกไป แต่น้ำใจของเรายังอยู่ร่วมชาตากันเสมอ เรามีการเยี่ยมเยียนกันในยามชรามิได้ขาดแต่ละปี

เราทั้งสองต่างมีฉายานาม เรียกกันด้วย ความรักสนิทสนมว่า หมู กับ หนวดแดง คุณเปลี่ยนเรียกข้าพเจ้าว่า "พ่อหนวดแดง" และข้าพเจ้าก็เรียกเขาว่า "พ่อหมู" หรือ "เถ้าแก่หมู" ตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนนายร้อย จ.ป.ร. มาด้วยกัน

คุณเปลี่ยนควรเป็นมิตรแท้ของข้าพเจ้าได้ เพราะเขาได้อุปการะข้าพเจ้าเมื่อเขาตั้งการค้าขาย เขาได้ช่วยให้ข้าพเจ้าได้มีประโยชน์อยู่ในร้านค้าของเขาอย่างผาสุกเป็นเป็นเวลาช้านาน

ขอให้เพื่อนเปลี่ยนเข้าสู่ธรรมชาติที่เป็นสุคติตลอดกาลเทอญ

จาก ร.ต. จรูญ ษตะเมษ

จันทบุรี

ฝากอาลัย

คุณเปลี่ยน ไชยมังคละ เพื่อนรักของพวกเรา (คณะร.ศ. ๑๓๐) ได้จากโลกไปอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้พวกเราที่ยังเหลือชีวิตอยู่ เศร้าใจเป็นอย่างยิ่ง แต่ความตายเป็นกฎธรรมชาติ เมื่อถึงวาระก็ตายด้วยกันทุกคน เมื่อนึกถึงข้อนี้ ก็ทำให้จิตใจสงบลงได้ ส่วนครอบครัวของคุณเปลี่ยนมีภรรยาบุตรธิดา ย่อมมีความโศกเศร้าเสียใจมากกว่ากว่าผู้อื่น เพราะมีความผูกพันใกล้ชิดกันมานาน แต่เมื่อหักใจเสียได้ คิดเสียว่า เป็นกฎธรรมชาติ ความทุกข์ความเศร้าก็จะค่อยๆ หมดไปในที่สุด

คุณเปลี่ยนเป็นเพื่อนที่มีน้ำใจกว้างขวาง อารีอารอบ รักพวกพ้องและเพื่อนฝูง มีจิตใจเป็นบุญกุศล สิ่งที่น่าสรรเสริญคุณเปลี่ยนก็คือ เป็นผู้ที่มุ่งมั่นในเรื่องสัมมาอาชีวะ คุณเปลี่ยนประกอบอาชีพด้วยความอุตสาหะพากเพียรจนสำเร็จและเป็นหลักฐาน น่านับถือ ขอชมเชยในคุณความดีอันนี้ไว้อีกครั้งหนึ่ง

ขอให้วิญญาณ (ดวงวิชชุจิต) อันบริสุทธิ์ของคุณเปลี่ยนไปอยู่ในที่สำราญและสุขสันติในสัมปรายภพนั้นเทอญ

ร.อ. โกย วรรณกุล

เพชรบุรี ๒๒ กย. ๐๘

คำไว้อาลัย

ร.อ. แม้น สังขวิจิตร

เปลี่ยน เพื่อนรักร่วมชีวิต เธอมาจากไปไม่มีวันกลับดังนี้ เพื่อน ๆ ที่อยู่หลังยังความอาลัยอย่างสุดซึ้ง รู้สึกว้าเหว่เป็นอย่างยิ่ง และต่างเฝ้าระฤกถึงเธออยู่มิวาย

เมื่อรำลึกถึงทางพระขึ้นมาได้ จึงพยายามหักห้ามความอาลัยไว้ แล้วดำเนินตามพระพุทธวัจนะ คือประกอบการกุศลส่งผลไปให้เธอ และก็ได้ประกอบอยู่เนืองนิจ กุศลผลบุญใดที่ฉันได้ประกอบ ฉันขออธิษฐานส่งให้ถึงเธอทุกครั้งไป

ท้ายที่สุดนี้ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของเธอจงประสบแต่สิ่งสุขในสัมปรายภพนั้นเทอญ

อนึ่งเมื่อได้ปรารภถึงเธอแล้วยังนึกเสียใจ ที่เธอมิได้มีโอกาสได้อยู่ชมอนาคตของบ้านเมืองอันจะเรืองรุ่ง สวยสดงดงามมั่นคงสะดวกสบายและเป็นประชาธิปไตย พร้อมทั้งชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ อย่างสะพรึบพร้อมอีก ซึ่งทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก คณะ ร.ศ. ๑๓๐ ที่ได้เสียสละชีวิตเลือดเนื้อ สร้างความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ขึ้นมาเป็นกำเนิด จนได้ชื่อว่าเป็นเชษฐบุรุษ (ซึ่งมีท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ผู้เป็นรัฐบุรุษได้กล่าวไว้) หากเธอมีโอกาสมีชีวิตอยู่ได้ชมความเจริญของบ้านเมืองดังกล่าว เธอก็จะมีความภูมิใจและสุขใจอีกเป็นอย่างยิ่ง

จาก แม้น เพื่อนร่วมชีวิต ของเปลี่ยน

ร.ร. สรรพาวุธบำรุง พระนคร

๒๕ กย. ๐๘

คำไว้อาลัยเพื่อน

คุณเปลี่ยนเป็นเพื่อนร่วมชีพของข้าพเจ้าคนหนึ่ง บัดนี้ได้ถึงกาลอวสานแห่งชีวิตของการเป็นมนุษย์ ไปสู่สุขภพอันเชื่อว่าจะมีความสุขยิ่งกว่ามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ การที่ข้าพเจ้าเชื่อเช่นนี้ ก็อาศัยหลักธรรมของพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสไว้ว่า บุคคลใดทำกรรมดีไว้ในมนุษย์โลก ย่อมเป็นกุศลผลบุญ และบุญกุศลนั้นจะนำสนองให้ได้เสวยกรรมดีในภพหน้า หลักธรรมนี้ คุณเปลี่ยนเพื่อนร่วมชีพของข้าพเจ้าได้ปฏิบัติประพฤติมาอยู่เป็นนิตย์ เช่นมีความยึดมั่นในหลักสัจธรรม ยึดมั่นในหลักประโยชน์ของสาธารณะและเพื่อนร่วมชาติ ยึดมั่นในหลักการประกอบอาชีพโดยสุจริต และมีมานะอดทน มีการเสียสละในเมื่อจะเกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่น แม้แต่ชีวิตของตนเองก็ยอมเสียสละได้ในกรณีดังกล่าว

ฉะนั้นในการจากไปของ คุณ เปลี่ยนจึง ย่อม เป็น ที่น่า เสียดายและเศร้าโศกสลดใจอย่างสุดซึ้งของเพื่อนฝูงและญาติมิตรอยู่เสมอ ยิ่งกว่านั้นคุณเปลี่ยนยังเป็นคนที่มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือญาติมิตรทุกขณะที่จะพึงช่วยได้ คุณเปลี่ยนได้ดำรงตนและฐานะของตนอยู่ในระดับอันเปี่ยมพร้อมไปด้วยคุณธรรม จึงเป็นผู้ได้ชื่อว่า ชีวิตของตนมิเสียเปล่าที่โลกนี้ได้คุณเปลี่ยนมาเป็น สมาชิก แห่งมนุษย์ ของโลก และองค์ความดีที่คุณเปลี่ยนได้สร้างสรรค์ไว้นี้เองไม่มีเพื่อนฝูงญาติมิตรคนใดจะลืมได้เลยแม้แต่สักวาระเดียว

ณ โอกาสสุดท้ายนี้ ขอให้ดวงวิญญาณของเพื่อนจงไปสู่สุขภพสมดังความปรารถนาเถิด ชาติหน้าพบกัน เพื่อนรัก!

ร.ต.อ. สอน วงษ์โต

ชัยนาท

โลก กับ ศีลธรรม

ของ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม

โลกคือมวลมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นบ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศ จะรักกันนับถือกัน จะปรองดองสามัคคีกัน ช่วยกันป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดขึ้นและช่วยกันกำจัดภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแล้วให้สงบราบคาบไป อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ที่เรียกว่ามีสันติสุข ก็เพราะเหตุ ๓ ประการ คือ

๑ **ทาน** ได้แก่เผื่อแผ่ให้ปันปัจจัยแห่งความสุขแก่กัน และกันให้แรงช่วยกันทำการงานที่เหลือบ่ากว่าแรงแก่กันและกัน ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีผลเป็นความสุขความเจริญเกิดขึ้น ให้ปัญญาความคิดอ่านแก่กันและกัน ช่วยแก้ไขความขัดข้องแห่งการงานให้หลุดพ้นไป ให้วิชาความรู้ในศิลปะวิทยาแก่กันและกัน ไม่หวงไม่เกลียดกันเพื่อช่วยกันให้เป็นคนฉลาดสามารถประกอบการอาชีพที่ชอบ ตั้งตัวได้เป็นหลักฐานด้วยโภคทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรีและความสุข และให้อภัยในความผิดพลาดล่วงเกินกัน ไม่อาฆาตมาตร้ายจองเวรกันฯ

๒ **ศีล** ได้แก่งดเว้นการเบียดเบียนก่อทุกข์แก่กันและกัน คือไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายร่างกายกัน ไม่ลักฉ้อคดโกง ไม่เบียดบังยักยอกไม่กดขี่เอาทรัพย์ของกันและกัน ไม่ประพฤติผิดในกาม คือไม่ทำชู้ในภรรยาและบุตรของกันและกัน ไม่พูดปดหลอกลวงหักรานประโยชน์สุขของกันและกัน คือพูดจริงตามที่เป็นจริง ไม่ปิดบังอำพราง ไม่เสพสุราเมรัย คือของมึนเมาอันทำให้เสียสติ ลืมตัวแล้วประพฤติละเมิดศีล ๓ ประการข้างต้นฯ

๓ ภาวนา คืออบรมจิตใจของตนให้เป็นกุศล คือมีเมตตา ปรารถนาความสุขความเจริญแก่กันและกัน คือรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราว่า เรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น จะทำอะไรก็ระมัดระวัง เลือกทำแต่การที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อทุกข์แก่กันเองหรือแก่ผู้อื่นหรือทั้งแก่ตนและผู้อื่น เว้นการเบียดเบียนเด็ดขาด เพราะการใดเป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น การนั้นย่อมเบียดเบียนตนด้วย เพราะก่อให้เกิดศัตรูเวรภัยแก่ตน มีกรุณา คือหวั่นใจสงสาร เมื่อเห็นคนอื่นสัตว์อื่นประสพทุกข์ยากเดือดร้อน ช่วยตัวไม่ได้ ขวนขวายพยายามช่วยเขาให้พ้นทุกข์ยากเดือดร้อน ไม่เป็นคนใจดำดูดายไม่ช่วยเหลือฯ มีมุทิตา คือพลอยยินดีในสุขความเจริญของผู้อื่น คือไม่ริษยาในความเจริญของผู้อื่น ไม่กลัวใครจะดีกว่าหรือเจริญกว่าตน ปรารถนาให้เขามีความสุขความเจริญทั่วหน้ากันไม่เกียจกันความสุขความเจริญของเขา แต่สนับสนุนให้เขามีความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไปฯ มีอุเบกขา คือปัญญาเป็นเครื่องสอดส่องพิจารณากรรม และวิบากของกรรมที่ปรากฏในคนอื่นสัตว์อื่น เมื่อเห็นเขาทำกรรมดีอันเป็นเหตุแห่งความสุขความเจริญ ก็ส่งเสริมให้กำลังใจแก่เขา เพื่อให้ทำสม่ำเสมอจะได้ไม่เสื่อมจากมีความสุขความเจริญที่เขาปรารถนา เมื่อเขาทำกรรมชั่วอันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ความเสื่อมก็ช่วยแนะนำห้ามปรามให้ละเว้นเสีย ให้กลับทำกรรมดีอันเป็นเหตุแห่งความสุขความเจริญต่อไป เมื่อเป็นผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าผู้ปกครอง ก็มีใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง ใครทำดีย่อมยกย่อง ใครทำชั่วตำหนิติเตียน ห้ามปรามหรือลงโทษตามควรแก่ความผิด เพื่อรู้จักยำเกรง ไม่ทำชั่วทำผิดเบียดเบียนก่อทุกข์แก่ผู้อื่น

ทานและศีลจะเป็นไปทั่วถึงกันและสม่ำเสมอ ไม่บกพร่อง ก็

เพราะมีใจประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สม่ำเสมอ และจิตใจประกอบด้วยเมตตาเป็นต้น ก็ต้องอาศัยการอบรมทำให้เกิดมีขึ้น ที่เรียกว่า ภาวนา ด้วยเหตุนี้แหละพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงแสดงทาน ศีล ภาวนา ๓ ประการนี้ ว่าเป็นบุญแต่ละประการ คือ ทาน การให้เป็นการเกื้อกูลกันให้เป็นสุข ศีล โดยใจความได้แก่ปรกติของกายวาจาที่ปราศจากโทษ คือไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนก่อทุกข์แก่ผู้อื่น ซึ่งได้แก่เว้นเบียดเบียนกันด้วยกายและวาจา ภาวนา คือการอบรมจิตใจให้ห่างไกลจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมประจำใจเป็นเจ้าเรือน ที่จัดว่าเป็นบุญก็เพราะทาน ศีล ภาวนา ย่อมชำระจิตใจให้ผ่องใสสงบเย็น เพราะห่างไกลจากโลภ โกรธ หลง ถ้ายังมีโลภอยู่ ก็คิดแต่จะเอาถ่ายเดียว ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของผู้อื่นไม่รู้จักละอายใจตัวเอง ไม่เคารพสิทธิคือความเป็นเจ้าของของผู้อื่น ไม่นึกถึงตนเองว่าถ้าตนถูกผู้อื่นทำแก่ตนอย่างนี้บ้างตนจะเดือดร้อนเพียงไร เมื่อถูกเขาขัดขวางการได้ในทางที่ไม่ชอบธรรมของตน เพื่อรักษาสิทธิของเขาไว้ ก็กลับเคียดแค้นประทุษร้าย ทั้งนี้เพราะไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ความโลภจึงเป็นตัวกิเลสมารล้างผลาญศีลธรรมของมนุษย์เสียสิ้น เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจารย์จึงทรงแสดงโทษของความโลภไว้ว่า

ลุทฺโท อตฺถํ น ชานาติ ลุทฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสติ
อนฺธตมํ ตทา โหติ ยํ โลโภ สหเต นรํ ฯ

คนละโมภแล้วย่อมไม่รู้อรรถ คนโลภแล้วย่อมไม่เห็นธรรม
ความละโมภครอบงำนรชนในกาลใด ความมืดตื้อย่อมมีในการนั้นดังนี้ ฯ

มีอธิบายว่า ทรัพย์ ได้แก่สิ่งที่ให้เกิดความปลื้มใจ เพราะเป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตให้ยืนยาว และบำรุงร่างกายให้มีเรี่ยวแรงสำหรับประกอบการงานที่ชอบ เพื่อได้มาซึ่งทรัพย์เป็นต้น ยศได้แก่ความนับถือจากประชุมชน เพราะรู้จักใช้แรงหรือปัญญาหรือทรัพย์ของตนให้บังเกิดประโยชน์และความสุขแก่เพื่อนร่วมชาติ และเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ฯ เกียรติ ได้แก่ชื่อเสียงอันดีงาม ควรแก่ความยกย่องสรรเสริญ ที่ฟุ้งขจรไปทั่วทุกทิศ เพราะได้บำเพ็ญประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์นั้น ฯไมตรีได้แก่ความสนิทสนมรักใคร่นับถือของประชุมชน ที่มีแก่ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่เขาฯ ความสุขได้แก่ความสุขกายและสบายใจ ที่เกิดเพราะมีทรัพย์ ยศ เกียรติและไมตรีนั้น ฯ ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี และความสุขนี้ได้นามว่าอรรถ ที่แปลว่าประโยชน์ ประโยชน์นี้ย่อมเกิดจากการงานดีที่ชอบธรรม มีความไม่โลภเป็นมูลเหตุ ที่จัดเป็นบุญเพราะชำระจิตใจของผู้ทำให้ผ่องใสสะอาด เป็นกุศล เพราะทำด้วยความฉลาด คือเห็นด้วยปัญญาว่าเป็นคุณไม่เป็นโทษ คือไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นแล้วจึงทำ คือทำด้วยปัญญาหรือด้วยเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง การงานที่ชอบธรรมนี้แลเป็นตัวธรรมคือเป็นเหตุให้บังเกิดประโยชน์ดังกล่าวแล้ว บุคคลผู้ละโมภแล้วย่อมไม่รู้อรรถ คือไม่รู้ประโยชน์ และไม่เห็นธรรมคือการงานที่ชอบ ที่จะอำนวยประโยชน์ที่ตนและโลกต้องการ เพราะความละโมภบังปัญญาตาใจเสีย ทำให้จิตใจมืดมน คือมืดตื้อ หลงทำการงานที่ผิดธรรม ละเมิดสิทธิ์หักรานประโยชน์สุข ก่อทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ผู้อื่น สร้างความเกลียดชังให้แก่ตนเอง การงานที่ผิดธรรมย่อมเป็นภัยแก่สังคม ผู้ใดทำการงานที่ผิดธรรม ผู้นั้นย่อมเป็นศัตรูต่อสังคม เป็นที่รังเกียจเกลียดชังไม่นับถือ ไม่ได้รับไมตรีจากประชุมชน ต้องถูกตัดจากสังคม

จึงหาความสุขมิได้ ความรัก ความนับถือ ไมตรี สุข และสามัคคี ย่อมเสื่อมสลายตั้งอยู่ไม่ได้ ถูกความละโมภล้างผลาญหมดสิ้นไป เมื่อเป็นเช่นนี้สันติสุขย่อมไม่มี สันติสุขจะเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้เพราะมวลมนุษย์มีศีลธรรม คือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนกัน ด้วยเมตตากรุณา และด้วยปัญญา ซึ่งได้แก่ ทาน ศีล และภาวนานั่นเองฯ

ความโลภหรือละโมภมักได้ในทางที่ผิดศีลธรรม จึงเป็นอันตรายต่อธรรมคือสันติสุขของโลก คือมนุษย์ทั้งมวลที่อยู่รวมกันเป็นบ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศ ดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้นพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงแสดงโทษของโลภะความละโมภไว้ว่า

โลโภ ธมฺมานํ ปริปนฺโถ

"ความละโมภย่อมเป็นอันตราย แห่งธรรมะทั้งหลาย ดังนี้" ฯ

ศีลธรรมเป็นแดนเกิดแห่งสันติสุขของโลก ถ้ามนุษย์ทุกคนมีศีลธรรมทั่วกัน ย่อมมีแต่เกื้อกูลกัน ไม่มีเบียดเบียน ย่อมมีแต่ปกติสุขฯ

การเบียดเบียนกันนั้น ได้แก่การฆ่ากัน ทำร้ายร่างกายกัน ลักฉ้อ คดโกงกัน เบียดบังยักยอกกดขี่ เอาทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน การทำชู้ในบุตรภรรยาของผู้อื่น การกล่าวร้ายใส่ความกัน กล่าวเท็จให้ผู้อื่นเสียหาย ส่อเสียดยุยงให้เขาแตกสามัคคีกัน พูดหลอกลวงให้เขาหลงทำผิด เมาสุรา เมาลาภ เมายศ เมาสรรเสริญ เมาอำนาจ เมาสุข และเมาในกาม เป็นเหตุให้ประพฤติทุจจริต ประกอบมิจฉาชีพ ฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำลายความรักความเคารพนับถือหมดสิ้นไป ก่อความเป็นศัตรูจองล้างจองผลาญกันให้เกิดขึ้นแทน สันติสุขย่อมดับสูญไป เพราะความละโมภเห็นแก่ได้ล้างผลาญเสียสิ้น เพราะฉะนั้นผู้เล็งเห็นโทษของความโลภคือความมักได้ผิดศีล

ธรรม ว่าเป็นภัยใหญ่หลวงแห่งสันติสุขของโลก จึงควรช่วยกันจรร
โลงศีลธรรมไว้ ด้วยการบำเพ็ญทาน คือให้แรงช่วยกันทำการงานที่
เหลือบ่ากว่าแรงให้เสร็จไป ให้ปัญญาความคิดอ่านแก่กัน ช่วยขจัด
ความขัดข้องจนปัญญาให้หลุดพ้นไป ให้ทรัพย์แก่กันตามกำลัง และ
ความสามารถ เพื่อช่วยบำบัดทุกข์หรือส่งเสริมความสุขแก่กันและกัน
ให้ความรู้ในศิลปะวิทยาอันปราศจากโทษแก่กัน เพื่อให้สามารถประ
กอบอาชีพที่ชอบ ตั้งตัวให้เจริญด้วยโภคทรัพย์เป็นต้น ให้อภัยใน
ความผิดพลั้งล่วงเกินกัน เพราะประมาทหรือเข้าใจผิด เพื่อรักษาไม
ตรีจิตต่อกันไว้ เจริญเมตตาจิตกรุณาจิต และมุทิตาจิตแก่กันและ
กัน เพื่อป้องกันกำจัด โลภะ โทสะ โมหะ อันเป็นรากเง่าของอกุศล
ให้หมดสิ้นไป มีจิตผ่องใสสงบเย็น พิจารณาเห็นกายกรรม วจีกรรม
และมโนกรรม ของตนล้วนเป็นกุศลสุจริตกิจชอบ ย่อมได้ความชื่น
บานบันเทิงใจ มีแต่มิตร ไม่มีศัตรูแต่ที่ไหน ๆ นี่แหละสวรรค์ใน
เมืองมนุษย์ เมื่อขึ้นสวรรค์ในเมืองมนุษย์ได้แล้ว สวรรค์โลกหน้าเป็น
ต้องหวังได้แน่นอน ไม่ต้องสงสัย ด้วยเหตุนี้แลแสดงให้เห็นความ
จริงว่า โลกจะมีสันติสุข ก็เพราะสัตวโลกมีศีลธรรม ขาดศีลธรรม
เสียแล้ว โลกย่อมร้อนเหมือนถูกไฟลวก หาความสงบสุขมิได้ โลก
กับศีลธรรม จึงต้องอาศัยกันเป็นไป จะแยกกันไม่ได้เด็ดขาดด้วยประ
การฉะนี้ ฯ

คำนำ

ท่านเจ้าภาพงานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยตรี เปลี่ยน ไชยมังคละ มาขอบทประพันธ์ทางธรรมเพื่อพิมพ์ช่วยแจกญาติและมิตร ที่มาชุมนุมในพิธี ข้าพเจ้าได้มอบบทความเหล่านี้ให้พิมพ์ โดยเห็นว่า คงเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน ตามความตั้งใจของท่านเจ้าภาพ ในเล่มนี้มีบทความ 3 เรื่อง คือ

1. เรื่องทองแดงหุ้มปลา
2. เรื่องเปลือกตามตน
3. เรื่องระวังภัยจากความพยาบาท

ข้าพเจ้าขออุทิศบุญกุศลทั้งปวงที่ได้เขียนมา แด่ท่านผู้วายชนม์ด้วย.

ทุ่งสุทธาวาส
10 ค่ำวันพฤหัสบดี ๙ ธุริ พ.ศ.

พ.อ.ป. มหาเถระ
8 ธันวาคม 2509

บทความธนาคารออมสิน

ออกอากาศ ๓๐ ก.ค. ๐๘, ๐๗.๓๐ น.

คนทอดแหหาปลา

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบดีกรมการศาสนา

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ท่านผู้ฟังครับ

ผมคิดว่าผมจะทายไม่ผิด ว่าท่านผู้ฟังทุกท่านเป็นนักจับปลา จะต่างกันก็แต่ว่าใครจะชอบจับปลาเป็นหรือปลาตาย และจับที่ไหน จับปลาในทะเล หรือจับปลาในแม่น้ำ ลำคลอง บ่อ บึง บาง หรือ จับปลาในครัว ในถ้วยในจาน แต่เมื่อรวมความแล้วก็คือ คนจับปลาด้วยกันทั้งนั้น แต่บางทีเราเผลอไปคิดว่าคนจับปลามีแต่พวกชาวประมง ก็เมื่อทุกคนชอบจับปลาอยู่แล้ว วันนี้ผมก็เลยจะพูดเรื่องทอดแหหาปลาฟังกันให้สบาย ๆ โปรดอย่าเพิ่งคิดอะไรมาก ผมไม่ขัดคอคนกินปลา ไม่ขัดคอคนทอดแห และไม่ขัดใจท่านผู้อยู่ในศีลกินในธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น เรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมะ และเป็นทางสงบแห่งจิตใจเพราะนี่ก็เข้าพรรษาแล้ว พูดจาเรื่องธรรมมะธรรมโมกันดีกว่า

ผมมานึกถึงว่า คนเรานี้ก็ชอบแต่อารมณ์ที่พอใจ คือเรื่องที่ทำให้ใจสบายด้วยกันทั้งนั้น อารมณ์ประเภทนี้รวมเรียกว่า อิฏฐารมณ์ ใคร ๆ ก็ชอบ และในขณะเดียวกันเราก็เกลียดอารมณ์ทุกอย่างที่ทำให้ไม่สบายใจ ซึ่งเรียกว่าอนิฏฐารมณ์ ทุกคนทำงานกันมาตั้งแต่เล็กจนโต เรื่องของเรื่องก็คือวิ่งไล่จับอิฏฐารมณ์ และโอกาสเดียวกันก็วิ่งหนีอนิฏฐารมณ์ด้วย อุตส่าห์เรียนหนังสือหาวิชาความรู้ อุตส่าห์ตัก

บาตรทำบุญ เรื่องของเรื่องก็คือจะให้ได้รับอิฏฐารมณ์ และให้ได้พ้นจากอนิฏฐารมณ์ด้วยเหมือนกัน ดูให้ดีเถอะครับความต้องการของคนในโลกอย่างนี้ทั้งนั้น

แต่แล้วเวรกรรมอะไรก็ไม่ทราบ ทำให้คนทุกคนต้องได้รับอารมณ์ทั้งสองอย่างคลุกคละปะปนกันตลอดทางแห่งชีวิต ทำไมหนอเราจึงไม่ได้แต่อิฏฐารมณ์ล้วน ๆ มีแต่เรื่องที่ทำให้เพลิดเพลินเจริญใจอย่างเดียว ย้ายไปตำแหน่งไหนก็โดนอนิฏฐารมณ์ เลื่อนขึ้นไปสูงเท่าไรก็เจออนิฏฐารมณ์จนได้ คือเจอเรื่องที่ทำให้ไม่สุขใจคอยดักอยู่ทุกแห่ง

เมื่อชะตาชีวิตเป็นเช่นนี้ บางคนก็คิดท้อใจในการทำความดี เพราะดู ๆ เป็นที่ว่ายิ่งทำมากยิ่งทุกข์มาก แล้วจะทำอย่างไร ? ปัญหานี้น่าคิด เพราะถ้าคิดไม่ตก คนทำดีจะเสียกำลังใจ และเมื่อคนทำดีพากันเสียกำลังใจแล้ว ใครเล่าจะทำดีแก่บ้านแก่เมือง เมื่อไม่นานมานี้ผมได้นำปัญหานี้ไปสนทนากับท่านผู้ฟังในรายการทางสงบ ที.วี. ช่อง ๔ มาแล้วเหมือนกัน เป็นการพูดแก้ปัญหาทางด้านจิตใจและขอนำมาเป็นจุดหมายแห่งการบรรยาย ในเวลา ของ ธนาคาร ออมสินวันนี้ ซึ่งก็คิดว่าคงจะไม่ผิดความมุ่งหมายของธนาคารเท่าไรนัก เพราะธนาคารออมสินที่ส่งเสริมการออมทรัพย์ของชาวบ้าน ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้รับความสงบใจนั่นเอง เพราะเงินทุกบาททุกสตางค์ที่ฝากอยู่ในออมสิน มันเป็นยาแก้ความวิตกกังวลใจให้ผู้ฝากอยู่ในตัว ลงได้ฝากไว้แล้วไม่ต้องวิตกว่าโจรจะปล้น ไม่วิตกว่าไฟจะไหม้ ไม่วิตกว่าแก่เฒ่าแล้วลูกหลานจะทอดทิ้ง ผลที่สุดก็ไปสู่จุดหมายอันเดียวกัน พูดอีกก็คือออมสินนั้นแก้จน แต่ที่ผมจะพูดนี้แก้ใจ

ประการแรกที่สุด เราจะต้องรับรู้ความจริงอันหนึ่งเสียก่อนครับ

คือเรื่องอิฏฐารมณ์กับอนิฏฐารมณ์ มันเป็นของคู่กัน พูดอีกทีคือเรื่องที่จะทำให้เราสบายใจ กับเรื่องที่จะทำให้เราทุกข์ใจ มันเป็นของคู่กัน เมื่อมาก็มาด้วยกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้ของชอบใจมา ของที่ไม่ชอบใจก็พลอยติดมาด้วย เราได้ปลามาตัวหนึ่ง ก็ได้ก้างปลาที่จะติดคอเรามาด้วย เราได้ไก่มาตัวหนึ่ง เราก็ได้กระดูกไก่ที่แทงปากเราติดมาด้วย พระท่านก็บอกแล้วว่าของที่เราชอบกับของที่เราไม่ชอบมันคู่กัน

แต่ใครจะได้รับอะไรมาก อะไรน้อย มันแล้ว แต่วงงาน ของผู้นั้น ตรงนี้แหละที่ใคร ๆ มักจะมองข้ามความจริงไป คือคิดว่าเมื่อตนใหญ่โตขึ้น มีตำแหน่งสูงขึ้น มีอำนาจมากขึ้น สิ่งที่ไม่น่าพอใจที่เรียกว่าอนิฏฐารมณ์นั้น น่าจะน้อยลง แล้วก็มีแต่สิ่งที่น่าพอใจล้วน ๆ หานึกไม่ว่า ยิ่งชีวิตวงกว้างออกไปเท่าไร อนิฏฐารมณ์ก็ยิ่งมีโอกาสที่จะติดมาได้มากเท่านั้น และตรงนี้แหละที่ผมเสนอว่า ควรจะดูวิธีของคนทอดแหหาปลาเป็นตัวอย่าง

คือคนหาปลา เวลายกหรือลากเครื่องมือจับปลาของเขาขึ้นจากท้องน้ำไม่ใช่ได้แต่ปลาล้วน ๆ ได้ปลิง ได้จอกได้แหน ได้กรวดได้หนาม บางทีได้งู ได้แมลงมีพิษติดขึ้นมาด้วย และใครจะคิดเอาสิ่งที่ไม่ปรารถนาขึ้นมามากน้อยเท่าไร แล้วแต่นักจับปลาผู้นั้นจะใช้เครื่องมือขนาดไหน ใช้แต่สวิง หรือใช้แห หรือใช้อวน ใครใช้เครื่องมือที่กว้างใหญ่มาก โอกาสที่ของอันไม่พึงปรารถนาจะติดขึ้นมาก็มากฉันใดก็ฉันนั้น การที่เราทำงานอยู่วันหนึ่งๆ นี้ก็เหมือนเราจับปลานั่นเอง คนที่ทำงานในวงแคบ ที่เรียกว่าผู้น้อย ก็เหมือนนักจับปลาที่ใช้แต่สวิง คนที่ทำงานในวงกว้าง ก็เหมือนคนที่จับปลาด้วยแห และ

คนที่ทำงานใหญ่โตรับผิดชอบทั้งกรม ทั้งกระทรวง หรือทั้งองค์การอันใหญ่โต ที่เรียกว่าผู้ใหญ่ ก็เหมือนกับคนตีอวนใหญ่ ๆ พอเหนี่ยวลากขึ้นมาบนตลิ่งที่จะให้มันมีแต่ปลาล้วน ๆ สมใจนึกไม่ได้ ทั้งขวากทั้งหนาม ทั้งแมลงกระพุน งูเงี้ยว มันก็ย่อมติดแหติดอวนขึ้นมาเหมือนกันนั่นแหละครับ ยิ่งหน้าที่การงานกว้างขวางเท่าไร สิ่งที่น่าพอใจติดมากับงานก็มาก แต่สิ่งที่ไม่น่าพอใจติดมาก็แยะ เป็นของธรรมดา

แล้วเราจะทำอย่างไร ?

เราก็ทำเหมือนคนทอดแหหาปลานั่นแหละ คือคนทอดแหหาปลานั้นพอลากแหลากอวนขึ้นมาบนบกแล้ว เขาก็ดูแบ่งของที่ติดแหติดอวนขึ้นมาเป็น ๓ พวก คือ:-

พวกที่ ๑ ของกินได้ ก็จับใส่ข้องเอากลับบ้าน

พวกที่ ๒ ของไม่เป็นเรื่อง เช่นปลาเล็กปลาน้อย จอกแหนเขาก็ทิ้งเสียไม่เอาไป

พวกที่ ๓ ของเป็นภัยอันตรายเขาก็ทำลายทิ้งเสีย เช่นงูหรือสัตว์มีพิษ เพราะของพวกนี้ถ้าโยนลงน้ำอีก วันหลังมาทอดแหก็จะเจออีก

ปลาที่เราเห็นเป็นตัวงาม ๆ ในกระจาดของแม่ค้านั้น พวกคนหาปลาเขาคัดมาแล้วทั้งนั้น ไม่ใช่ว่าอะไรติดแหติดอวนก็จะหอบมาบ้านหมดเมื่อไร ถ้าใครขืนทำอย่างนั้น บ้านเรือนของเขาก็คงจะเต็มไปด้วยขวากหนาม และอาจมีงูเลื้อยไปมายั้วเยี้ยก็ได้ แล้วเจ้าของบ้านจะอยู่เป็นสุขได้อย่างไร

ขอวกกลับไปพูดเรื่องการทำงานอีกทีหนึ่ง ซึ่งผมได้เปรียบไว้แล้วว่า งานที่เราทำแต่ละหน้าที่นั้น ก็เปรียบเหมือนทำเลที่เราลงทอด

แห่ตีอวนนั่นเอง แอ่งแต่ละแอ่ง อ่าวแต่ละอ่าว มันไม่เหมือนกัน ปู ปลามันชุกชุมมากน้อยไม่เท่ากัน สัตว์และสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยซึ่งหลบซ่อนอยู่ในแหล่งนั้น ๆ ก็มากบ้างน้อยบ้างไม่เท่ากัน ฉันใดก็ฉันนั้น ในหน้าที่การงานที่เราต่างคนต่างทำอยู่ทุกวันนี้ ก็มีคุณโทษมากบ้างน้อยบ้าง ตำแหน่งงานบางอย่างชุกชุมไปด้วยโทษภัย ไม่ว่าผู้ใดไปสวมเข้าก็ต้องเจอเข้าจนได้ เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ พระพุทธองค์จึงทรงวางหลักธรรมพิเศษไว้ข้อหนึ่งคือ "ธรรมวิจยะ" หรือ "ธรรมวิจัย" นักธรรมะแปลกันว่า "ความสอดส่องธรรม" หรือ "การเลือกเฟ้นธรรม" ตามปกติธรรมวิจยะนั้นจะป้องกันไม่ให้อนิฏฐารมณ์เกิดขึ้นไม่ได้ แต่ป้องกันใจเราไม่ให้รกรุงรังด้วยอนิฏฐารมณ์ได้ดีมาก เหมือนร่มที่เราถือนี่แหละ จะกันไม่ให้ฝนตกไม่ได้ แต่กันไม่ให้ตัวเราเปียกฝนได้อยู่ ฉะนั้นผมขอเสนอแนวทางปฏิบัติธรรมวิจยะสักเล็กน้อย เพราะเวลาจำกัด

ธรรมวิจยะที่แปลว่าเลือกเฟ้นธรรม นั้น ถ้าจะแปลให้พ้นประตูวัดจริง ๆ ต้องแปลว่า "รู้จักเลือกเรื่อง" คือธรรมะในที่นี้แปลว่าเรื่อง เรื่องก็คือเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั่นเอง คนที่จะมีธรรมะข้อนี้ได้ประการสำคัญที่สุดก็ต้องเป็นรู้เรื่อง คือรู้ว่าเรื่องไหนมันจะเป็นอย่างไร จึงจะเลือกถูก โดยนัยนี้คำว่า "เรื่อง" หรือคำว่า "ธรรม" จึงแปลได้อีกอย่างหนึ่ง ว่า "เหตุ" อย่างเช่น คำว่า "ธัมมัญญู" หมายถึงรู้จักเหตุ และบาลีในมงคล ๓๘ ว่า "อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ" ก็หมายถึงไม่ประมาทในเหตุ คำว่า "ธมฺมวิจยะ" นี่ก็แปลง่าย ๆ ว่า รู้จักเลือกเหตุ หมายความว่ารู้จักเลือกทำแต่เหตุที่ควรทำ คนส่วนมากไปคอยเลือกที่ผล แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เลือกเหตุ เพราะถ้าทำเหตุที่ดีแล้ว ผลที่ได้ก็จะดีเอง การตีความธรรมะขอหยุดไว้แค่นี้ ประเดี๋ยว

เรื่องจะเหลิงไปไกล กลับไปทอดแหหาปลากันอีกดีกว่า

คนทอดแหหาปลานั้น ตามปกติเขาเลือกกี่ครั้ง? คำตอบก็คือว่า เขาเลือก ๓ ครั้ง คือเมื่อลากแหหรืออวนขึ้นตลิ่งตรงชายน้ำเลือกเสียทีหนึ่ง เก็บเอาแต่ปลาใส่ข้องกลับบ้าน ครั้นมาถึงบ้าน แล้วก็เลือกอีกทีหนึ่งว่า ตัวไหนจะทำอะไรกิน เสร็จแล้วก่อนจะป้อนเข้าปากก็เลือกอีกครั้งว่า อันไหนเนื้อ อันไหนก้าง รวมเป็นเลือก ๓ ครั้ง ๓ คราว

ผู้บำเพ็ญธรรมวิจยะก็เหมือนกัน เลือกเสียทีหนึ่งในขั้นต้นที่เผชิญกับอารมณ์ต่าง ๆ อารมณ์ไหนควรทิ้งก็ทิ้งไป อารมณ์ไหนควรถือเอาก็ถือเอา ครั้งที่สองเลือกอารมณ์ที่ตนถือไว้แล้วว่าอารมณ์ใดควรทำอย่างไร คือควรจะพูดออกไป หรือควรจะทำการอย่างไร หรือควรจะเก็บไว้ในใจ ที่เรียกว่ามนสิการ ตอนนี้เหมือนคนเลือกปลาในครัวว่าตัวไหนควรแกง ตัวไหนควรทอด ตัวไหนควรตากแห้งทำเค็ม ในขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นขั้นที่ ๓ เลือกอารมณ์ที่เก็บไว้ในใจแล้วอีกครั้งว่าอะไรควรเสวย อะไรไม่ควรเสวย เช่นควรเชื่อไหม ควรใส่ใจไหม ดังนี้เป็นต้น ธรรมวิจยะมี ๓ ขั้น ๓ ตอนดังนี้ และถ้าทำครบทั้งสามขั้นแล้ว ใจจะไม่รกรุงรังด้วยอนิฏฐารมณ์ คืออารมณ์ที่ทำให้ไม่สบายใจ

ธรรมวิจยะนี้เราอาจนำไปประยุกต์กับการงานได้ทุกอย่าง เช่นเรื่องเศรษฐกิจส่วนตัว หรือส่วนครอบครัว เราก็ต้องรู้จักเลือกเหมือนกัน และเลือกถึง ๓ ครั้ง ๓ คราว คือ ๑ เลือกการอาชีพ หรืองานที่จะทำว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ แล้วก็ทำแต่ที่ควรทำ คือทำแต่งานสุจริต ๒ ได้ทรัพย์มาจากงานแล้วก็ต้องเลือกว่าไหนเงินดี ไหน

เงินเก๊ แล้วก็ถือเอาแต่เงินดี ๓ เมื่อมีแต่เงินดีแล้วก็เลือกอีกว่า จำนวนไหนจะใช้จ่ายวันนี้ จำนวนไหนจะฝากออมสินไว้กินวันหน้า แล้วก็ทำไปตามที่เลือก คนที่รู้จักเลือกทรัพย์อย่างนี้ เห็นจะเรียกว่า "ธนวิจัย" คนที่ไม่มีธรรมวิจัย จิตใจมักรุงรังด้วยอนิฏฐารมณ์ ฉันใด คนที่ไม่มี "ธนวิจยะ" ครอบครัวก็มักรุงรังด้วยความทุกข์ฉันนั้น เพราะเป็นที่ไม่สนใจเก็บหอมรอมริบฝากธนาคารออมสินไว้ เมื่อตัวยังทำมาหาได้ ถ้าจะเปรียบอีกทีก็เหมือนคนทอดแหได้ปลาแล้วกินจนหมด ไม่ทำปลาร้า ปลาเค็ม ไว้กินวันหน้าเลยนั่นเอง.

สวัสดีครับ ท่านนักจับปลาทั้งหลาย

บทความธนาคารออมสิน

ออกอากาศ ๑๖ ส.ค. ๐๘, ๐๗.๓๐ น.

เมื่อตกตาจน

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบดีกรมการศาสนา

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันนี้ผมขอเอาเรื่องความจนมาพูดในรายการของธนาคาร ดูจะผิดที่ไปบ้างนิดหน่อย แต่ก็เห็นจะไม่เป็นไร เพราะถึงจะเป็นรายการของธนาคาร ก็เป็นธนาคารออมสิน มิ่งมิตรของทุกคนที่เกลียดความจน เพราะธนาคารออมสินช่วยเก็บออมทรัพย์ให้ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ และไม่ว่าจะฝากคราวละพันละหมื่นหรือคราวละบาท ได้ทั้งนั้น เป็นหน่วยงานหน่วยเดียวของรัฐบาล ที่มุ่งช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยให้พ้นจากความจน ที่ได้ผลทันตาเห็นจริง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ผมจะพูดถึงความจนบ้างก็เห็นจะไม่เป็นไร

ความจนมีอยู่สองชนิด คือจนทรัพย์กับจนใจ และทั้งสองอย่างไม่ดีทั้งนั้น จนทรัพย์ก็ไม่ไหว จนใจก็ไม่ดี เพราะความจนเป็นโรคชนิดหนึ่งบั่นทอนความสุขในชีวิต พระพุทธองค์จึงตรัสว่า "ทลิทฺทิยํ ทุกฺขํ โลเก" "ความจนเป็นทุกข์ในโลก" จริงที่สุด ตกตาจนแล้วมันทุกข์จริง ๆ บรรยายเรื่องความจนตั้งวันก็ไม่จบว่าจนแล้วทุกข์อย่างไรบ้าง แต่ที่ผมจะพูดนี้ตั้งใจว่าจะไม่พูดในเรื่องการจนทรัพย์หรือจนเงินจนทอง แต่คิดจะพูดในเรื่องความจนใจ ซึ่งเป็นยอดสุดของความจน และอาจเกิดขึ้นได้แก่คนทุกคน แม้ว่าจะมีเงินทองมหาศาลก็ตาม

คือทางเดินของชีวิตของคนเรา ที่เดินกันไปกันมาตั้งแต่เกิดจนถึงตายนี้ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนกับตัวหมากรุก หรือหมากฮอส ที่เดินอยู่ในกระดานนั่นเอง คนที่เคยเล่นหมากรุกหรือหมากฮอสก็คงจะทราบดีทุกคน บางทีเดินไปเดินมามันเกิดตกตาจนเข้า ต้องแก้ไขกันแทบลืมนึกคิดถึงลูกถึงเมีย บางคนลืมกระทั่งกินกระทั่งนอน เพราะเฝ้าแต่จะแก้หมากออกจากตาจน ชีวิตของคนเรานี้ก็คล้ายๆกัน มันมีตาจนอยู่สองตา คือจนทรัพย์ตาหนึ่ง จนใจตาหนึ่ง ลงได้ตกตาจนแล้วไม่ดีทั้งนั้น แต่ถ้าจะเปรียบเทียบกันระหว่างตาจนสองตานี้แล้ว ก็จะเห็นว่าจนใจเป็นภัยที่น่ากลัวกว่ามาก และมีทางที่ใครๆ ก็อาจตกลงไปได้ทั้งๆที่มีเงินเต็มกระเป๋าก็ตาม เพราะฉะนั้นในการพูดวันนี้ผมจึงคิดจะพูดในด้านนี้ คือพูดเรื่องความจนใจ และวิธีแก้ไขเมื่อถึงคราวตกตาจน

ที่พูดนี้ก็ไม่ใช่ผมจะมองข้ามความสำคัญของทรัพย์ และดูเบาในเรื่องความจนทรัพย์หามิได้ แต่ที่ไม่พูดนั้นผมมีความรู้สึกฝังใจอยู่อย่างหนึ่งว่า คนไทยเรานี้โชคดีหนักหนาที่ได้ครอบครองผืนแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์ มีทรัพย์ในดินมีสินในน้ำ คนไทยจึงเป็นชาติที่ไม่จนพอมีพอกิน เรื่องนี้ต้องเอาไปเทียบกับคนชาติอื่นแล้วจึงจะทราบ ท่านผู้ฟังลองนึกดูซิว่า คนที่ท่านเคยพบเคยเห็นมาในระแวกนี้ ที่จนที่สุดจนขนาดไหน อัตราความจนนั้นไทยเราพูดกันติดปากว่าจนถึงกับนอนกับดินกินกับทราย นี่คือจนที่สุด ก็แล้วท่านผู้ใดเคยพบเคยเห็นบ้าง คนไทยที่นอนกับดินกินกับทราย ผมเองยังไม่เคยเห็น คนไทยเรานี้อย่างขี้เหร่ที่สุดมันก็ยังมีผ้าขาวม้าปูนอน แต่ถ้าท่านลองซื้อตั๋วขึ้นเครื่องบิน

ออกจากเมืองไทยสัก ๒-๓ ชั่วโมง เท่านั้น ท่านก็จะได้เห็นของจริงว่า คนจนขนาดนอนกับดินนั้นมีจริงๆ ผมไปเห็นมาแล้ว นอนกลิ้งอยู่บนพื้นดินจริง ๆ แล้วไม่ใช่คนสองคน จำนวนเป็นร้อย ๆ พัน ๆนั้นเพราะดินฟ้าอากาศของเขาไม่อำนวย ไปเห็นเข้าแล้วจึงรู้ตัวว่า พุโธ่พุถังเอ๋ย ไทยเรานี้ไม่ได้จนอะไรก็มากน้อย คนรวยทั้งนั้น จะต่างกันก็แต่ว่าใครจะรวยอะไร รวยมากรวยน้อยแค่ไหน เท่านั้นเอง อย่างทางภาคอีสาน เมื่อก่อนผมก็นึกท้อใจว่าคนอีสานยากจนค่นแค้น แผ่นดินแผ่นทรายมันใช้ไม่ได้เอาจริง ๆ แต่เมื่อไปพบไปเห็นความเป็นอยู่ของคนประเทศอื่นหลายหนหลายแห่งแล้ว จึงได้สติ รู้ความจริงว่าแผ่นดินอีสานของเราก็ยังดีแสนดี คนอีสานหรือก็ไม่ใช่ยากจนค่นแค้นจนเกินแก้ เขาซิร้ายกว่าเราร้อยเท่าพันเท่า ข้อนี้เป็นความรู้สึกในใจจริงของผมจนผมพูดกับใคร ๆ ออกบ่อยไปว่า ถ้าตัวผมนี้ยังไม่บรรลุนิพพาน จะเกิดอีกสักกี่ร้อยกี่พันชาติ ก็จะขอเกิดอยู่ในประเทศนี่แหละขอแต่ให้ประเทศไทยยังคงเป็นไทยอยู่อย่างนี้ก็แล้วกัน จากสภาพของประเทศไทยทุกวันนี้ ผมคิดว่า เราออกแรงทำงานหน่อย แล้วก็รู้จักสะสมสตางค์จากค่าเหล้าค่าบัตรเบอร์ฝากออมสินไว้บ้าง ก็พอจะเอาตัวรอดได้ทุกคน ผมคิดอย่างนี้แล้วก็เลยงดที่จะพูดเรื่องจนทรัพย์ไว้ก่อน ขอตะล่อมเข้าพูดเฉพาะเรื่องจนใจ

ความจนใจนั้น คือจนทางที่ใจจะคิด ก็เหมือนกับเสือจนตรอกหรือผู้ร้ายจนมุมนั่นแหละ คือมันหมดตรอกหมดมุม ใจคนเรานี้ในบางคราวตกตาจนเหมือนกัน คือคิดหาทางออกไม่เจอ ไม่รู้จะออกทางไหน ลูกเขยลูกสะใภ้เพื่อนฝูงพึ่งไม่ได้ทั้งนั้น ผู้ใหญ่ก็เกลียด ผู้น้อยก็ทรยศ คนรักก็เป็นอื่น อย่างนี้เรียกว่าใจตกตาจน

หรือถ้าจะตั้งกฎเกณฑ์ดูตัวเองอย่างง่าย ๆ ใจที่ตกตาจนจะมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ:—

๑. หมดพวกพ้อง

๒. หมดความคิด

และ ๓. หมดปัญญา

เวลาตกที่ลำบากแล้ว ควานหาพวกพ้องก็ไม่มีเหลือ คิดหาทางแก้ก็คิดไม่ออก สติปัญญาก็มืดมนอนธการ จำไว้ง่าย ๆ ว่าจิตที่เข้าตาจนนั้น มันจะรู้สึกขาดมิตร ความคิดสั้น ปัญญาอับ บางทีเราก็พูดว่า "มืดแปดด้าน" ส่วนเหตุที่จะทำให้เราตกตาจนนั้นมีอยู่หลายอย่าง ยากที่จะพรรณนา เอาเป็นว่าขอข้ามไปพูดทางแก้เลยดีกว่า ถ้าใจของเราตกตาจนบ้างจะทำอย่างไร

วิธีทำก็เหมือนกับแก้จนทรัพย์นั่นแหละครับ ถ้าทรัพย์ในกระเป๋าหมด ล้วงเท่าไรก็ไม่เจอจะทำอย่างไร วิธีทำ—ถ้าหาทรัพย์ในกระเป๋าไม่ได้ ก็ต้องเปิดดูในกำปั่น ถ้าควานในกำปั่นไม่มีก็เปิดดูในสมุดออมสิน คือตามหากันจนหมดนั่นแหละ เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ทรงทราบความจริงว่า ใจคนเรานี้ก็อาจตกตาจนได้ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง พระองค์จึงทรงสอนให้เตรียมทรัพย์พิเศษไว้กองหนึ่งเรียกว่า "อริยทรัพย์" ซึ่งประเดี๋ยวผมจะแจกแจงออกไป ในตอนนี้ขอแต่เพียงจำหน้าไว้ก่อนว่า การที่พระพุทธองค์ทรงสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ให้เราสะสมอริยทรัพย์ไว้ ก็เผื่อว่าจะได้ใช้จ่ายแก้จนใจนั่นเอง ฉะนั้นคนมีอริยทรัพย์สำรองไว้ ใจจึงมีทางออกเสมอ ไม่ถึงกับคิดฆ่าตัวตายเวลาเข้าที่คับขัน เว้นเสียแต่ว่า คนมีอริยทรัพย์แล้วไม่รู้จักที่ใช้ ได้แต่ท่องจำไว้สอบเอาคะแนน อย่างนั้นก็ช่วยไม่ได้

ทีนี้ผมจะแจกแจงออกดู ทรัพย์ที่เรียกว่าอริยทรัพย์นั้นมีอยู่ ๗ อย่างคือ

๗. ปัญญา

๕. พาหุสัจจะ | ๖. จาคะ

๑. ศรัทธา | ๒ ศีล | ๓. หิริ | ๔. โอตัปปะ

ท่านผู้ฟังรู้สึกอยางไร พออ่านรายการทรัพย์สินของพระอริยะแล้ว ฟังดูคล้าย ๆ กับไม่ใช่ทรัพย์ เป็นธัมมะธัมโมคำพระไปหมดจริงครับ ท่านก็บอกแล้วว่าอริยทรัพย์สำหรับใช้สอยเวลาเข้าที่จนใจ

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๑ ศรัทธา ได้แก่ความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเราได้ยอมรับนับถือเอาเป็นที่พึ่งทางใจ เช่นชาวพุทธเชื่อพระรัตนตรัย เป็นต้น ที่ว่านึกถึงอริยทรัพย์ข้อนี้ ก็หมายความว่านึกถึงที่พึ่งทางใจของเรา พูดตรง ๆ คือพระ ถ้าจนใจจริง ๆ แล้วก็ให้หันเข้าพึ่งพระ จะเป็นพระพุทธ หรือพระธรรม หรือพระสงฆ์ ก็ดูตามควรแก่เหตุ

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๒ ศีล ได้แก่ความเป็นคนมีศีลมีสัตย์ คือไม่เป็นคนโหดร้าย มือไว ใจเร็ว ขี้ปด หมดสติ คนอย่างนี้มีตัวเป็นที่พึ่ง ตกตาจนก็ให้เอาศีลออกมาใช้ คือนำตัวไปแสดงต่อคนอื่น จะได้รับเมตตากรุณา

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๓ หิริ ได้แก่ความเป็นคนมียางอาย คืออายแก่ใจที่จะทำความชั่ว อย่างเช่นบางคนไม่ยอมทำความชั่ว ถึงกับลาออกจากตำแหน่งก็มี ยางอายในใจนั้นก็เป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง ถึงคราวอับจนเอาออกมาใช้ได้ พูดอีกทีหนึ่งคือชื่อเสียง ที่ใคร ๆ รู้เห็นว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๔ โอตตัปปะ ได้แก่ความกลัวผิด ถ้าใครมี

โอตตัปปะ คนนั้นไม่กล้าทำความผิด ถ้าแม้การกระทำนั้นจะเป็นผิด ก็ผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเพราะความโง่เขลา และเหตุสุดวิสัย ลักษณะของคนมีโอตตัปปะนั้นย่อมไม่ กระทำ ความผิดด้วยจงใจเจตนา ฉะนั้นถ้าท่านตกตาจน เช่นถูกบ่าวหาว่าทำความผิด การใช้อริยทรัพย์ข้อนี้ก็คือพยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า ท่านเป็นคนมีโอตตัปปะมิได้จงใจทำผิด

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๕ พาหุสัจจะ ได้แก่ความคงแก่เรียน พูดกันตรง ๆ ก็คือวิชาความรู้ที่เรามีอยู่นั่นเอง ตามปกติคนเราเรียนวิชาความรู้ไว้มาก จนเหลือใช้อยู่แล้ว ยังมีความรู้บางอย่างอยู่ในตัวท่านแต่ท่านไม่ได้ใช้ ปากพูดไม่ออก มือยังเขียนหนังสือได้ มือด้วนไปสักข้างหนึ่งก็ยังผสมโรงตีฉิ่งตีฉาบกับคนอื่นได้ ฉะนั้น ถ้าถึงคราวจนใจเช่นตกงาน ก็ลองควานหาความรู้ในตัวดูบ้าง

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๖ จาคะ คือความเสียสละ เช่นเราเคยเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อุปการะเลี้ยงดูใครไว้บ้าง การนำจาคะออกมาใช้ในคราวตกตาจน อาจนึกถึงบุคคลเหล่านั้นก็ได้ เรียกว่าอาศัยจาคะ

อริยทรัพย์ก้อนที่ ๗ ปัญญา ได้แก่ปฏิภาณ ความฉลาด แก้ปัญหาด้วยความคิดอันเฉียบแหลมของตน คนเรานี้มีอะไรแปลกปลาดอยู่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่มีปัญญาอยู่กับตัว แต่พอเข้าที่คับขันกลับลืมใช้ เพราะไปมัวแต่จะขอความช่วยเหลือจากคนอื่น อย่างเช่นคนขับรถบางคนที่เป็นช่างขับ พอรถไปดับลงที่เปลี่ยวหน่อยก็ตกอกตกใจนึกว่าเรื่องใหญ่โต คิดไปถึงว่าแถวนี้มีอู่มีช่างอยู่ที่ไหน อุตส่าห์ไปตามเขามา แต่พอช่างมาถึงเปิดห้องเครื่องออกดูเห็นสายไปหลุด จับ

มาชนเข้าที่เสียรถมันก็ไปได้ ข้อนี้เป็นตัวอย่างการลืมนึกถึงปัญหาของตน รวมความว่า อริยทรัพย์สำหรับใช้ปลดเปลื้องตัวเราเองเวลาเข้าตาจนมีอยู่ ๗ อย่างคือศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา

ทีนี้พูดถึงการมีอริยทรัพย์ ก่อนอื่นโปรดทราบว่า ทรัพย์ทุกอย่างต้องหาจึงจะมี ต้องเก็บจึงจะอยู่ อย่างเช่นเงินซึ่งเป็นทรัพย์ภายนอก เราก็ต้องหาจึงจะได้ ได้แล้วก็ต้องเก็บเป็นที่ เก็บที่ตัวบ้าง ที่ออมสินบ้างจึงจะอยู่ อริยทรัพย์ก็เหมือนกัน คือต้องหาต้องเก็บ

การหาก็ได้แก่การจัดแจงกับสิ่งทั้ง ๗ ที่พูดมาแล้ว แต่ละอย่างๆ และต้องเตรียมตัวไว้ก่อน อย่างเช่น ความรู้ที่เรียกพาหุสัจจะ เราก็ต้องเรียนไว้มาก ๆ

ส่วนการเก็บนั้นได้แก่การจัดสรรให้อยู่ที่ คือปฏิบัติอารมณ์จนเกิดเป็นนิสัย ยกตัวอย่างเช่นศรัทธาความเชื่อ คนเราทั่วไปใจมีอิสระที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ แล้วที่ใจไปเชื่อติดพันอยู่นั้นบางทีก็ไปเชื่อในสิ่งเหลวไหล เชื่อของไม่เป็นเรื่องก็เยอะ ใจคนเรานี้แปลก ตกบทจะเชื่อแล้วต้นไม้พิกลคนพิการ สัตว์เดียรัจฉานแปลกปลาด ก็กราบไหว้ทั้งเช้าทั้งเย็น ผู้มีปัญญาย่อมเลือกเฟ้นความเชื่อของตนว่าอะไรมีสาระ อะไรเหลวไหล สะสมไว้แต่ความเชื่อที่มีสาระเท่านั้น และความเชื่อที่มีสาระเท่านั้นที่พึ่งได้ เมื่อเราตกตาจน ส่วนความเชื่อเบ็ดเตล็ดไม่เป็นเรื่องเยอะแยะ ก็ไม่ผิดอะไรกับแบ๊งค์กงเต็ก ถึงเก็บไว้ได้กี่เข่ง ๆ ถึงเวลากระหายน้ำจะเอาซื้อน้ำแข็งเปล่าสักแก้วเดียวก็ไม่ได้ ใครเล่นกับความเชื่อในสิ่งเหลวไหลก็เหมือนกัน ถ้ามีอะไรก็ดูสนุกดี

สนุกแบบเล่นปลูกบ้านตุ๊กตา สมมุติว่าหลังนี้เป็นเรือน หลังนั้นเป็นปราสาท แต่พอฝนเทโครมลงมาคนที่เล่นปลูกบ้านก็ต้องวิ่งหนี อยู่อาศัยไม่ได้สักหลังเดียว ข้อนี้ผมยกตัวอย่างให้เห็นทางคิดว่า การจัดแจงกับศรัทธาของตนเพื่อเก็บไว้เป็นอริยทรัพย์นั้นทำอย่างไร

ส่วนการนำอริยทรัพย์ออกใช้เมื่อตกตาจนได้พูดมาบ้างแล้วการที่โบราณจารย์ท่านสอนให้คนป่วยหนักจวนจะสิ้นใจรำลึกถึงพระอรหังก็คือนึกถึงพระพุทธเจ้าที่ตนได้มีศรัทธาเชื่อไว้เมื่อยังแข็งแรงอยู่ เป็นการนำอริยทรัพย์ออกใช้เมื่อตกตาจนด้วยกัน การที่ผู้เข้าสอบแข่งขันคิดทบทวนความรู้เก่าในห้องสอบ การที่ผู้ต้องหาอ้างคนอื่นเป็นพยานว่าตนบริสุทธิ์ และอะไรอีกหลายอย่าง นั่นแหละเป็นการนำอริยทรัพย์ออกใช้ในคราวตกตาจน

บางทีครูบาอาจารย์ท่านก็สอนให้สะสมอริยทรัพย์ไว้โดยมีนิมิตหมาย เช่นมีศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างวัด สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน เป็นต้น สิ่งที่สร้างขึ้นนั้นเป็นนิมิตหมายแห่งศรัทธา เป็นทรัพย์ที่เราหมดไป แต่ติดตามได้ เหมือนกับเงินที่เราจ่ายไปๆ นี่แหละส่วนมากตามหาไม่เจอ เว้นแต่ที่จ่ายฝากออมสินกี่บาท ๆ ตามหาเจอทั้งนั้น การทำอริยทรัพย์ให้เกิดนิมิตหมายไว้ภายนอกจึงเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธนิยมกันมาก อย่างเช่นเวลานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการจัดตั้งวัดพระพุทธศาสนา ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เพื่อนำพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในทวีปยุโรปสืบไป ท่านผู้ใดจะสะสมอริยทรัพย์ข้อศรัทธา ก็บริจาคทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลได้ แม้

แต่คนละเฟื้องละสลึงคณะกรรมการก็ยินดีรับสนอง เป็นการเริ่มต้นประวัติศาสตร์ นำพระพุทธศาสนาจากประเทศเราเข้าสู่ดินแดนอีกทวีปหนึ่ง คือทวีปยุโรป อันจะเป็นผลดีแก่ประเทศชาติและศาสนาของเราชั่วลูกชั่วหลาน และเป็นอริยทรัพย์อีกก้อนหนึ่งซึ่งจะช่วยเราเมื่อตกตาจน

ผมขอจบคำบรรยายเพียงเท่านี้ และขอขอบคุณธนาคารออมสินที่ให้เวลาบรรยายวันนี้ด้วย

บทความธนาคารออมสิน

ออกอากาศ ๑๕ พ.ย. ๐๗,๐๗,๓๐

ระวังภัยจากความพยาบาท

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบดีกรมการศาสนา

บรรยายทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ท่านผู้ฟังครับ

ท่านคงจะทราบอยู่แล้วว่า สังขารทั้งปวงมันจะต้องมีเวลาพัก หรืออย่างน้อยก็ต้องมีเวลาผ่อน ซึ่งเราเรียกควบกันว่าพักผ่อน ขับเกวียนก็ต้องหาเวลาให้วัวได้พัก ขี่ช้าง ขี่ม้าก็ต้องหาเวลาให้ช้างม้าได้พัก ใช้ร่างกายก็ต้องหาเวลาให้ร่างกายได้พัก ถ้าขืนใช้กันเตลิดเปิดเปิงไม่พักเลยป่านนี้ตายกันไปนานแล้ว ที่ยังพอได้เห็นหน้าฟังเสียงกันอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะเราพักผ่อนเอาไว้ทั้งนั้น ใจคนเราก็เหมือนกัน คิดไปกับเรื่องโลก ๆ นานนักก็ร้อน เหนื่อยใจ ท้อใจ พักเสียบ้างเห็นจะดี วันก่อน ๆ หลายนัดแล้วผมพูดถึงแต่เรื่องงานการ จะทำอย่างนั้นจะทำอย่างนี้ร้อยสี่พันอย่างไม่หมดไม่สิ้น ฟังแล้วก็เหนื่อยใจ วันนี้ผมจะพาท่านพักใจบ้างละ คือเลิกพูดเรื่องงานหันมาพูดธัมมะธัมโมสักมื้อหนึ่ง ตามหัวเรื่องที่เจ้าหน้าที่ประกาศไปแล้ว คือเรื่องความอาฆาตพยาบาท ความจริงเรื่องนี้ชื่อมันก็ยังฟังดูร้อน ๆ อยู่ แต่ไม่เป็นไรหรอกครับ ดื่มน้ำชาร้อน ๆ เข้าไป พอเหงื่อออกแล้วก็เย็นเอง

ความอาฆาตพยาบาทนั้นเป็นไฟปลัยกัลป์ เผาผลาญโลก เผาผลาญกำลังใจของนักทำงาน และเผาผลาญทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นความดีงามของมนุษย์เราให้วอดวาย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงสรุปพฤติการณ์ชั่วร้ายของมนุษย์ลงเหลือแต่ที่สำคัญ ๆ ๑๖ อย่าง ความอาฆาตพยาบาทนี้ก็เป็น ๑ ใน ๑๖ อย่างนั้นด้วย ที่เรียกว่าอุปกิเลส ๑๖ โปรดนึกดูก็แล้วกันว่ามันชั่วร้ายขนาดไหน และเป็นภัยต่อความเจริญก้าวหน้า ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่างไรบ้าง

ความอาฆาตพยาบาทคืออะไร ผมเห็นจะไม่ต้องอธิบายก็ได้กระมัง เข้าใจว่าทราบอยู่ทั่วกันทุกท่านทุกคนแล้ว ความพยาบาทกับอาฆาตนั้นถือเสียว่าเหมือนกันก็แล้วกัน หมายถึงการผูกใจที่จะแก้แค้น โดยวิธีทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหาย คือมีใครมาทำอะไรให้เราเจ็บใจหรือขัดใจ แล้วทีนี้ความเจ็บความขัดนั้นมันไม่หาย มันจุกแน่นอยู่ในหัวใจ คิดอ่านอะไรไม่สะดวกสบาย อาการอย่างนี้เรียกว่าแค้นหรือแค้นใจ

อันที่จริงเมื่อใจมันแค้นแล้วมันไม่สบายจริงๆ สามัญชนย่อมต้องพยายามแก้ เหมือนคนเราแค้นข้าวแค้นน้ำนี่แหละ ต้องพยายามทำให้หายแค้นให้ได้ ถึงแค้นใจก็เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการคิดแก้แค้น จึงเป็นสามัญสำนึกของคนทั่วไป ไม่เสียหายอะไร แต่สำคัญวิธีแก้ละสิ ! ใครจะแก้วิธีไหน มันจะดีหรือเสียอยู่ที่ตรงนี้ ตรงวิธีแก้นี่ ถ้าใครแก้ถูกวิธีความแค้นก็หาย แต่ถ้าใครแก้ผิดวิธี แก้เท่าไรมันก็ไม่หลุด ใจคิดจะแก้ปากก็พูดว่าฉันแก้ แต่มือไปกระตุกเงื่อนผิดเสียอย่างเดียว ก็เลยกลายเป็นผูกโดยไม่รู้ตัว ทีนี้คนเรามีนิสัยชอบ

เลียนแบบอยู่แล้ว ชอบเอาอย่างย้อนรอยเดิมมานาน พออีกฝ่ายทำความเสียหายอย่างหนึ่งให้ ก็เลยคิดผูกใจว่าจะแค้นเขาด้วยการทำความเสียหายอย่างนั้นตอบ ซึ่งมันเป็นวิธีที่ผิด เหมือนเอาไฟไปดับไฟ เอาเลือดไปล้างเลือด เอาอุจจาระไปเช็ดอุจจาระ มันจะหายได้อย่างไร การผูกใจจะทำความหายนะให้คนอื่นเพื่อแก้แค้นในใจตัวนี่แหละ ท่านเรียกว่า "พยาบาท" ดังศัพท์ที่ว่า "พยาบาท" นี้แปลเป็นไทยว่า "ก้าวไปสู่ความฉิบหาย" ขอโทษด้วยที่ใช้คำพูดหนักไปนิดหนึ่ง อาจระบายแรงไปหน่อยนะครับ สำหรับท่านที่ธาตุอ่อน แต่คนธาตุหนักแก่ใบมะกาหน่อยก็มีเหมือนกัน

วันนี้ผมคิดว่าจะยังไม่พูดถึงว่าการแก้แค้นโดยวิธีผูกพยาบาทนั้นไม่ดีอย่างไร หรือถ้ามีเวลาก็อาจพูดต่อตอนท้าย แต่เป้าหมายสำคัญอยากจะช่วยแก้ขัดให้แก่ท่านผู้ที่ถูกคนอื่นผูกพยาบาท และท่านนักทำงานทั้งหลายซึ่งอาจท้อใจเพราะเรื่องเหล่านี้ อีกจุดหนึ่งที่ต้องการก็คือช่วยท่านผู้สร้างกุศลทำแต่ความดี ให้เกิดแง่คิดว่าควรหรือไม่ที่พึงวางใจว่าตนจะไม่มีศัตรูคู่อาฆาตอยู่เลย รวมความว่าผมต้องการช่วยท่านผู้สร้างกุศล ซึ่งบำเพ็ญตนเป็นนักบุญในฐานะต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องนี้อยู่แล้วหรือไม่ก็ตาม

ท่านที่เคารพ พระพุทธองค์ผู้เป็นบรมศาสดาของเราตรัสว่า สาเหตุที่ทำให้คนผูกอาฆาตพยาบาทกันนั้น มีอยู่สิบประการด้วยกันเรียกว่าอาฆาตวัตถุ มีมาในพระไตรปิฎก เล่ม ๓๕ ผมจะแปลสู่กันฟังโดยถือว่าฝ่ายเราคือท่านผู้ฟังและผมเป็นผู้ถูกคนอื่นเขาผูกอาฆาตพยาบาท ๑๐ ข้อนั้นมีดังนี้ :—

๑. เราเคยทำให้เขาเสียหาย เขาก็เลยผูกอาฆาตเรา (ข้อนี้ไม่มีปัญหา เมื่อเขาคิดว่าเราเคยทำเขา เขาได้โอกาสเขาก็ทำเรากงกรรมกงเกวียน แล้วกันไป)

๒. เขาคิดว่าขณะนี้เรากำลังทำให้เขาเสียหาย เขาก็เลยผูกอาฆาตเอา (ข้อนี้เป็นเรื่องป้องกันตัวของคนที่รักตัวเอง)

๓. เขาคิดว่า เราจะทำให้เขาเสียหาย เขาก็เลยผูกอาฆาต (ข้อนี้แปลกหนักขึ้นไปอีก คือเท่าที่แล้วมา และเวลานี้เขาก็รู้ว่าเราไม่ได้ทำไมเขา แต่เขาคาดคิดเอาเองว่า ในวันหนึ่งข้างหน้า เราจะทำให้เขาเดือดร้อนก็เลยผูกอาฆาตไว้ก่อน)

๔. เขาคิดว่าเราเคยทำอะไรให้คนที่เขารักเสียหาย ก็เลยผูกอาฆาต (นี่ผูกอาฆาตแทนคนอื่นอีกที)

๕. เขาคิดว่า เรานี้กำลังทำให้คนที่เขารักเสียหาย ก็เลยผูกพยาบาทเข้าไว้

๖. เขาคิดว่า เราจะทำให้คนที่เขารักเสียหาย (นี่ก็เพียงคิดว่า–จะ—เท่านั้น เล่นผูกพยาบาท เก็บแป๊ะเจี๊ยะไว้ล่วงหน้าเลย ร้ายอยู่ !)

๗. เขาคิดว่า เราเคยช่วยเหลือคนที่เขาเกลียด (หมายความว่า เราไปช่วยเหลือคนที่เขาเกลียดเข้าหรือเขาเป็นคู่แข่งกันเราไม่รู้เขาเลยหันมาเล่นงานเรา)

๘. เขาคิดว่า เรากำลังทำอะไรช่วยคนที่เขาเกลียด (เช่นกำลังพิจารณาความชอบให้ หรือกำลังพิจารณาอนุญาตให้ได้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง คนเขาเกลียดกัน อีกฝ่ายก็เลยหันมาเล่นงานเราปัดขาให้หกล้มเสีย เราจะได้วิ่งไปช่วยคนที่เขาเกลียดไม่ได้)

๙. เขาคิดว่า เราจะช่วยคนที่เขาเกลียด เขาก็เลยเล่นงานเข้าให้ก่อน

๑๐. อาฆาตเราเพราะเรื่องอื่น ๆ

นี่แหละครับทางมาของความมุ่งร้าย ที่คนอื่นมาทำให้แก่เรามีสิบทางด้วยกัน ในสิบทางนี้เมื่อสรุปแล้วก็มีอยู่ ๓ ลักษณะ คือประเภท ก. เขาคิดว่าเราเคยรังแกเขา หรือกำลังรังแก หรือในวันหน้าเราอาจจะรังแกเขา ประเภท ข. ไม่เกี่ยวกับตัวเขา แต่เกี่ยวกับคนที่เขารัก คือเขาคิดว่าเราเคยรังแกหรือกำลังรังแก หรืออาจรังแกคนที่เขารัก ประเภท ค. ไม่เกี่ยวกับตัวเขาและคนที่เขารักเลย แต่เกี่ยวกับคนที่เขาเกลียด และเกี่ยวกับความดีของเรา คือเขาคิดว่าเรานี่เคยช่วย หรืออาจช่วยคนที่เขาเกลียด เขาก็เลยโมโหเราเข้าให้

ท่านผู้ฟังโปรดนึกทบทวนดูให้ดีครับ จะหลบพ้นหรือไม่ ทั้งหมดนี้เพียงแต่เขานึกเอาฝ่ายเดียวนะครับ ยิ่งประเภทสุดท้ายนี้ทารุณมาก คือในขณะที่เราทำความดีต่าง ๆ อยู่นี้ ถ้าบังเอิญความดีที่เราทำไปเป็นประโยชน์แก่คนที่เขาเกลียดกัน ซึ่งเราเองก็ไม่รู้เลย แต่ก็โดยมุ่งร้ายด้วย แต่ก็มีตัวอย่างมาแล้ว นายช่างทางคนหนึ่งไปตัดถนนเฉียดเอาหน้าบ้านของคน ๆ หนึ่งเข้าพอเหมาะพอดี คู่อริของเจ้าของบ้านที่ได้ถนนนั้นเป็นเดือดเป็นแค้นจะเอาเรื่องกับช่างทางเสียให้ได้ ทำบัตรสนเท่ห์เล่กลฟ้องร้องแทบแย่ไปเลย

เรื่องทำให้คนอื่นเสียหายโดยไม่รู้ตัวแล้วผูกอาฆาตนี้ ผมเองก็เคยโดนมาแล้ว ขำก็ขำ แปลกก็แปลก จะเล่าให้ฟังก็ได้ครับ เมื่อไม่กี่ปีมานี้ผมได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาที่วัดดอนยายหอม นครปฐม วัดหลวงพ่อเงินของผมนี่แหละ ตามปกติผมไปถึงที่แสดงปาฐกถาก่อน

เวลาราว ๓–๔ นาทีเสมอ แต่วันนั้นกะระยะทางผิดไป พอเลี้ยวรถจากทางใหญ่ที่พระประโทนแล้วก็ขับเร็วกว่าปกติ ไปทันเวลาพอดี เสร็จแล้วก็ขึ้นแสดงปาฐกถาจบแล้วลงจากศาลาจะกลับบ้าน ปรากฏว่ารถยางแฟบไป ๒ ล้อ โดนคนแกล้งไขลมออก ทีแรกผมก็นึกว่าเด็กคงจะซน เอาไม้ไปทิ่มเกษรไส้ไก่เข้า แต่วันหลังจึงทราบว่าผู้ที่ทำนั้นไม่ใช่เด็ก คนโต ๆ นี่เอง เขาผูกอาฆาตผมว่า ผมได้ขับรถแซงขึ้นหน้ารถโกดังของเขาตอนเลี้ยวไปตามทางจะไปวัดดอนยายหอม ก็เลยตามไปแก้แค้น ผมได้ฟังแล้วก็นึกปลงอนิจจังว่า ทูลหัวเอ๋ย ไม่นึกเลยว่าน้องจะโกรธพี่! จำไม่ได้เสียด้วยซ้ำว่าได้แซงรถอะไรมาบ้าง นี่เล่าให้ฟังครับ ว่าความมุ่งร้ายหมายคาดของคนอื่นที่จะมาโดนเรานั้นเกิดจากหลายกระแสด้วยกัน

จากหลักธรรมคำสอนเรื่องอาฆาตวัตถุนี้ ทำให้เราได้อะไรหลายอย่างเช่น :–

๑. ได้สติว่า คนเรานี้จะล่วงพ้นจากความมุ่งร้ายของคนอื่นได้โดยยาก แม้พระพุทธองค์ก็ไม่พ้นพระนะบีมูฮัมมัดก็ไม่พ้น พระเยซูก็ไม่พ้น และคนดีของโลกอีกนับไม่ถ้วนที่ตกเป็นเป้าแห่งการชิงชังของคนอื่น ในโลกนี้ ถ้าคนดี ๆ มาท้อใจเพราะถูกคนอื่นมุ่งร้ายแล้วเลิกทำงานเสีย พระศาสนาก็จะไม่มีในโลก อนุสาวรีย์วีรชนทั้งหลายก็จะไม่มี ผลิตผลอันล้ำเลิศสง่างามในบ้านเมืองก็จะไม่มีเลย เพราะคนที่บรรลุผลแห่งการสร้างคุณงามความดีทุกคนต้องแหวกว่ายมาในความชิงชังของเพื่อนมนุษย์ทั้งสิ้น ไม่มากก็น้อย

๒. ได้ข้อคิดว่า คนที่ถูกคนอื่นล้างผลาญ ใส่ร้าย ด่าว่า โจมตี อาจไม่ใช่คนผิดคนเสียก็ได้ หรืออาจเป็นคนทำความดีมาก แต่บังเอิญความดีนั้นไปเป็นประโยชน์แก่คนที่มุ่งร้ายนั้นเกลียดชังอยู่ก็ได้

และ ๓. ด้วยเหตุนี้แหละกระมัง แม้เมื่อพระศาสดาของเรา จะเสด็จปรินิพพานจากพวกเราไป จึงได้ประทานปัจฉิมโอวาทว่า "อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ" ซึ่งแปลว่า "ท่านทั้งหลายจงทำความดีให้เต็มที่ด้วยความไม่ประมาท" ซึ่งหมายความว่า แม้ในการทำความดีนั้นเองก็อย่าได้เผลอตัว เรื่องของโลกมันเป็นอย่างนี้

ท่านผู้ฟังที่เคารพ จากเรื่องอาฆาตพยาบาทที่ผมนำมาเสนอในวันนี้ ทำให้ท่านผู้ที่ทำความดีทั้งหลาย ควรจะได้คิดสังวรตนในทางดีที่สุด พูดมากไปก็เหมือนยุให้คนไม่ไว้วางใจกัน แต่ผมไม่ได้คิดอย่างนั้น คิดแต่ว่าจะช่วยผู้ทำความดี อย่างเช่นเราท่านทั้งหลายทำมาหากินในทางสุจริต คิดว่าไม่ได้เบียดเบียนใครเลย และบางครั้งยังเคยเอื้อเฟื้อเจือจุนแก่คนอื่นเสียด้วยซ้ำ คงจะไม่มีใครมาปล้นมาลักหรือฉกชิงเอาทรัพย์ของเรา ไม่แน่นะครับ ทางที่เขาจะคิดเล่นงานเรามีอยู่ตั้ง ๑๐ ทางแน่ะทางที่ดีป้องกันไว้ดีกว่า มีเงินมีทองฝากไว้ในออมสินเสีย ไม่มีวันสูญ ตราบใดที่ประเทศไทยยังอยู่นอนตาหลับได้ ไม่มีใครจะมารังแกทรัพย์ของเราได้ แม้แต่ความตาย เพราะเราตายกันแล้วก็ยังตกเป็นของลูกของหลาน ผมพูดไม่ถูกหรอก บอกได้แต่ว่าบริการของธนาคารออมสินดีจริง ๆ เมื่อปี ๒๔๙๒–๙๓ ผมไปธุระที่เมืองจันทรบุรี เลยซื้อสลากออมสินไว้ เอามาเก็บไว้ที่บ้าน ครั้นอยู่มา ๆ พ.ศ. ๒๔๙๗ ไฟแอบไหม้บ้านผมที่ฝั่งธน ฯ สลากออมสินก็วอดไปด้วย จำเบอร์ก็ไม่ได้ นึกว่าถวายหลวงไปแล้วอยู่มาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๐๐ หรือ ๕๐๑ นี่แหละผมไปธุระอื่นที่ธนาคารออมสิน เล่าเรื่องนี้สู่กันฟังเล่น ๆ เจ้าหน้าที่บอกว่าพอจะค้นได้ เขาถามผมว่ากี่แผ่น ผมบอกว่าแผ่นเดียว ไม่ถึง ๑๐ นาทีครับ เจ้าหน้าที่บอกว่าค้น

พบแล้ว และบอกว่า ผมซื้อไว้ ๒ แผ่น ไม่ใช่แผ่นเดียว แล้วเขาก็เอาเงินคืนให้เพราะครบกำหนดถอนทุนแล้ว ได้ดอกเบี้ยด้วย ดูสิครับ สลากไฟไหม้อยู่ฝั่งธน ฯ มาค้นเจออยู่ในธนาคารออมสิน ได้คืนทั้งต้นทั้งดอก จะไม่ให้ผมว่าเขาดีอย่างไง ? ผมได้เงินแล้วก็เลยซื้อสลากอีกแล้วก็โดนรางวัลเสียด้วย

พอทีครับ พูดมากเดี๋ยวจะเป็นการโฆษณาให้ธนาคารออมสิน แต่ความจริงเวลาที่ผมพูดนี้ก็เป็นเวลาที่ธนาคารออมสินยกให้ใช้เป็นทางสื่อสารกับท่านผู้ฟัง ขอขอบคุณด้วย สวัสดีครับ.

พิมพ์ที่การพิมพ์ไชยวัฒน์ ๔๑๖/๕-๖ สี่แยกแม้นศรี พระนคร
นายจิรวัฒน์ ไชยชนะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๗